

Насоки за вештачка интелигенција во парламентите

Уредници

Фотиос Фицелис, Парламент на Грција

Јорн фон Луке, Универзитетот Цепелин

Френклин Де Вризе, Фондација за демократија
на Вестминстер

јули 2024 година

Авторски права и оградување од одговорност

Наведен извор односно авторот/Некомерцијална употреба/
Под исти услови CC BY-NC-SA

Сите права во однос на оваа публикација, вклучително и авторските права, се во сопственост на Фондацијата за демократија на Вестминстер (WFD) и се заштитени со важечките закони на ОК и меѓународните закони. Оваа публикација е лиценцирана согласно лиценцата на Криејтив комонс за некомерцијално објавување и има правило за наведување на авторот. Оваа лиценца ви дава право да комбинирате, прилагодувате и надоградувате врз основа на оваа публикација за некомерцијална употреба, под услов да имате одобрение од WFD и да ги лиценцирате вашите нови дела под идентични услови. Сите дозволи надвор од опфатот на оваа лиценца треба да се побараат од WFD.

Информациите и ставовите наведени во оваа публикација се на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат официјалните ставови на WFD, неговите финансиери или Владата на ОК. Ниту WFD ниту лицето кое дејствува во негово име не може да се смета за одговорно во однос на употребата на информациите содржани во публикацијата.

Постоечката верзија на насоките беше завршена на 29 април 2024 година.

Авторите го посветија сето должно внимание и умешност за да се осигураат дека материјалот е веродостоен како што приближуваше датумот на овој извештај. Сепак, потенцијалните употреби на вештачката интелигенција во парламентите се разновидни и не можат целосно да се предвидат на долгорочен план, ниту во однос на тоа дали ќе служат на демократијата и нејзиното ефективно владеење или пак ќе ја поткопаат. Во овој контекст, авторите не носат одговорност за каква било загуба што може да настане од некој што се потпира на содржината на оваа публикација; и тие не преземаат никаква отчетност во однос на примената и последиците од воведувањето и употребата на алатки и услуги засновани на вештачка интелигенција во парламентот.

Благодарност

Уредниците би сакале да ја изразат својата благодарност до глобалната парламентарна заедница чии енергични дискусии и непроценливи повратни информации беа инструментални во еволуцијата на верзијата 1.0 од Упатството за воведување и употреба на вештачка интелигенција во работниот простор на Парламентот. Колективните согледувања на заедницата значително ја збогатија оваа публикација, што ја прави сеопфатен ресурс за парламентарните институции ширум светот.

Исто така, благодариме на Моника Палмирани и нејзиниот посветен тим на Универзитетот во Болоња за нивната експертиза и посветеност во текот на целиот процес на развој. Нивното длабоко разбирање на правните и технолошките аспекти беше клучно во обликувањето на содржината на упатствата.

Ја изразуваме нашата искрена благодарност до Фондацијата за демократија на Вестминстер за нивниот визионерски пристап во прифаќањето на оваа иницијатива и обезбедувањето значителна поддршка за нејзината дисеминација. Нивната визија и посветеност кон зајакнување на демократските практики ќе го олесни глобалното распространување на овие упатства, овозможувајќи им на парламентите ширум континентите ефикасно да се справат со комплексноста на интеграцијата на вештачката интелигенција.

Како да управувате со овој документ

1. Вовед

страна 10

Остатокот од **воведот** ја опишува вештачката интелигенција и генеративната вештачка интелигенција и објаснува зошто ни се потребни насоки, ги појаснува предизвиците за користење на вештачката интелигенција во парламентарно опкружување и како вештачката интелигенција може да се применува во парламентите

2. Насоки

страна 22

Дел 2 од документот ги содржи **насоките**. Следејќи го резимето на насоките, деталните насоки се организирани во шест секции, кои опфаќаат низа клучни прашања:

- етички принципи
- вештачка општа интелигенција (AGI)
- приватноста
- владеење
- креирање на системот
- градење капацитети

Секое од 40-те насоки е претставено во структуриран формат, со цел да одговори на три главни прашања:

- Зошто е важна оваа насока?
- Дали постојат познати примери за нејзино спроведување?
- Како може да се имплементира одредена насока?

Во секоја од насоките се вклучени и кратки дополнителни согледувања и препораки.

3. Патот напред

страна 80

Дел 3 накратко го опишува **патот напред** во изготвувањето на насоки за вештачка интелигенција во парламентите.

4. Корисна литература

страна 82

Дел 4 содржи листа на **кратенки, речник и библиографија**.

Автори

Оваа публикација е изготвена од меѓународна група парламентарни стручни соработници и професионалци.

- **Д-р Фотиос Фицилис**, Парламент на Грција
- **Проф. д-р Јорн фон Луке**, Универзитетот Цепелин
- **Френклин Де Вризе**, Фондација за демократија на Вестминстер
- **Проф. Џорџ Микрос**, Универзитетот Хамад Бин Калифа
- **Проф. Моника Палмирани**, Универзитетот во Болоња
- **Алекс Рид**, Главен технички специјалист, УНДП
- **Д-р Гунтер Шефбек**, Парламент на Австрија
- **Д-р Алиша Пастор и Камараса**, Универзитетот во Лозана
- **Проф. Стефан Гањон**, Универзитет на Квебек во Отава
- **Жоао Алберто де Оливеира Лима**, Федерален Сенат на Бразил
- **Д-р Антонино Нилфи**, Парламент на Австралија
- **Георгиос Теодоракопулос**, Правен совет на Грција
- **Марина Куето Апарисио**, Сенат на Шпанија
- **Проф. Хуан де Диос Цинкунегуи**, Австралиски Универзитет
- **Ари Хершовиц**, Govable.ai
- **Ахто Сакс**, Парламент на Естонија
- **Јонас Чекуолис**, експерт за парламентарен развој
- **Џонатан Рукерт**, NovaWorks Австралија
- **Елханан Шварц**, Министерство за правда на Израел
- **Проф. Золт Сабо**, Кароли Гаспар-факултет на реформистичката црква, Szechenyi (Сеџени)
- **Проф. Никола Лупо**, Универзитетот LUISS
- **Марси Харис**, Фондација POPVOX

Предговор

Веќе сме сведоци на влијанието на вештачката интелигенција (AI) во работните простории на парламентот. Во не толку далечна иднина, можеби ќе бидеме сведоци на создавање на системи за вештачка интелигенција и услуги креирани врз основа на вештачка интелигенција како беспрекорно ги поддржуваат членовите на парламентот и во спроведувањето на парламентарните постапки и во извршувањето на нивните изборни должности. Замислете доверливи системи за донесување одлуки, поткрепени со услуги за вештачка интелигенција, кои овозможуваат информирани проценки. Замислете интелигентен преглед на законските предлози за нивно усогласување со постојните регулативи, заедно со следењето на политичкиот дискурс на платформите на социјалните медиуми управувано од вештачката интелигенција.

Ова не е научна фантастика. Дури и со денешните технолошки способности, ваквите дигитални решенија може да се развијат и интегрираат во парламентарните ИТ системи, што значително ќе влијае на функциите на самите институции и оне што ги претставуваат.

Оваа публикација е резултат на заеднички напори на работна група составена од над 20 парламентарни експерти и практичари. Насоките што ги содржи опфаќаат етички принципи, вештачка општа интелигенција и човечка автономија, приватност и безбедност, управување и надзор, дизајн и работа на системот, како и градење капацитети и образование.

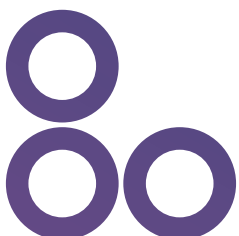
Објавувањето на овие упатства го унапредува нашето разбирање за вештачката интелигенција, но исто така ја поставува основата за одговорна и инклузивна интеграција на вештачката интелигенција во практиките на парламентот.

Фондацијата за демократија на Вестминстер се гордее што се залага за демократизација на вештачката интелигенција и нејзина интеграција во парламентарните институции. Новите технологии мора да служат на демократијата, а не да ја искривуваат. Објавувањето на првите насоки за вештачка интелигенција во парламентите ја потврдува нашата посветеност на водечките парламентарни иновации. Нашиот светски тим од посветени експерти ќе продолжи да соработува во партнерство со истражувачи и заинтересирани парламенти во развивање и управување со технологии за поттикнување на демократијата ширум светот.

Ентони Смит,

Главен извршен директор
на Фондација за демократија на Вестминстер

јули 2024 година

Предговор на уредниците

Со текот на времето, сè повеќе парламенти ги прифаќаат дигиталните алатки и услуги. Подемот на вештачката интелигенција се очекува дополнително да го забрза овој тренд и да одигра значајна улога во трансформирањето на законодавните тела од бирократски организации во аналитички институции водени од податоци.

Овие упатства имаат за цел да ги подготват репрезентативните институции за воведување и употреба на вештачката интелигенција во работните простории на парламентот. Оваа публикација е изготвена од меѓународна група парламентарни експерти и професионалци во период од 8 месеци, почнувајќи од септември 2023 до април 2024 година, врз основа на претходната теренска работа.

Ние признаваме дека насоките остануваат тековна работа во технолошкиот и институционален контекст кој постојано се менува. Оттука, насоките имаат потенцијал да обезбедат регулатива преку која ќе се информираат и омоќат парламентите во формулирањето на политиките, вклученоста на јавноста, градењето капацитети и многу повеќе. Тие можат да помогнат да се обезбеди одговорна интеграција на вештачката интелигенција, адресирање на транспарентноста и етиката во политичките и административните процеси, со што ќе се зајакне довербата на јавноста и ќе се зачува јавниот интерес. Дополнително, овие упатства можат да помогнат во усогласувањето на алатките и услугите на вештачката интелигенција со демократските принципи и општествените потреби. Воедно, значително придонесуваат за споделување на најдобрите практики и етичко однесување, на крајот поддржувајќи го растот на знаењето и соработката во рамките на парламентарната заедница.

Овие упатства се релевантни за локални, регионални, национални и наднационални парламенти во контекст на управување на повеќе нивоа. Тие заземаат холистички пристап, адресирање на етиката, приватноста, безбедноста, надзорот, обликувањето на системот и образованието. Тие ги разгледуваат специфичните аспекти на употребата на вештачката интелигенција во парламентите, вклучувајќи го опсегот, примерите и факторите кои се клучни за успешна имплементација. Ова ги прави корисни за справување со современи прашања и релевантни за проценка на повеќе теоретски аспекти, како што се импликациите на вештачката општа интелигенција (AGI) за законодавните тела.

Технологијата се движи брзо. Оттука, упатствата беа изготвени да бидат технолошки агностички – со други зборови, тие не се однесуваат на некоја специфична технологија за вештачка интелигенција. Сепак, наведени се индикации за главните технолошки трендови, како што се генеративната и хибридна вештачка интелигенција.

Се надеваме дека оваа публикација ќе биде распространета колку што е можно пошироко, за да допре до секој пратеник, администратор и секој кој е вистински заинтересиран за максимизирање на позитивните ефекти на вештачката интелигенција во законодавните тела, притоа минимизирајќи ги потенцијалните ризици. Токму поради оваа причина, уредниците и другите автори се посветени на понатамошна соработка со парламентарните и општествените чинители за да се поттикне понатамошниот развој на овие упатства. Примената на упатствата, соработката и прилагодувањето ќе помогне да се обезбеди ефективна имплементација и адаптација во различни институционални контексти.

Ги поздравуваме предлозите од оние кои се заинтересирани да работат со нас за да се преведат упатствата, да се развијат материјали за обука, да се обезбеди поддршка за нивна имплементација или да се споделат најдобрите практики за да се забрза нивната ефективна интеграција во работното опкружување на парламентот. Проверките на концептот и пилот проектите, без разлика дали се еднострани, билатерални или мултилатерални, ќе овозможат практично тестирање и усовршување на упатствата во различни контексти и со нетрпение очекуваме да извлечеме поука од нив.

Фотиос Фицилис

Грчки парламент, Грција

Јорн фон Луке

Универзитетот Цепелин, Германија

Френклин Де Вризе

Фондација за демократија на Вестминстер,
Обединето Кралство

јули 2024 година

Извршно резиме

Основни информации

Вештачката интелигенција нуди можност за трансформирање на парламентарните процеси. Сè повеќе може да се користи за различни цели, како што се транскрипција и превод на дебата, сумирање документи, поддршка при изготвување правни документи и комуникација со граѓаните. Неколку парламенти кои размислуваат за иднината веќе експериментираат или применуваат апликации за вештачка интелигенција и потенцијалните придобивки од истите се значителни, опфаќајќи различни аспекти на парламентарни функции.

Додека влијанието на вештачката интелигенција во подготовката на законите сè уште се проучува, таа веќе може да придонесе за анализа на огромни количини правни документи, идентификување на модели и предлози за подобрувања. Дополнително, алгоритмите за вештачка интелигенција можат да резимираат долги извештаи, нацрт-закопи и наоди на комисиите, правејќи ги парламентарните документи подостапни за пратениците и граѓаните.

Ова ја промовира транспарентноста и го олеснува информирањето донесување одлуки. Згора на тоа, четботите напојувани со вештачка интелигенција можат да ги ангажираат граѓаните преку обезбедување информации во реално време за парламентарните активности, со што ќе се овозможи поголемо учество на јавноста. Моделите со вештачка интелигенција, исто така, можат да понудат предвидливи сознанија преку предвидување на трендовите, потенцијалните влијанија на политиките и јавното мнение. Последователно, таквото предвидување им овозможува на пратениците проактивно да се занимаваат со новите прашања, зголемувајќи ја ефикасноста на парламентарната работа.

Од крајот на 2022 година, сведоци сме на брзото усвојување на генеративни претходно обучени трансформатори (GPT), технологија за вештачка интелигенција која нуди непредвиден потенцијал за подобрување на парламентарните функции. Додека неколку институции реагираа брзо, огромното мнозинство останува без јасна стратегија, не се сигурни на кој начин може да се развијат, имплементираат и искористат алатките за вештачка интелигенција. Овие упатства се наменети да ги стимулираат дигиталните иновации и одговорното прифаќање, притоа спречувајќи ги законите што вештачката интелигенција може да ги претставува за демократијата и човештвото, денес, но и во иднина.

Оваа публикација беше подготвувана во текот на 8 месеци, од септември 2023 година до април 2024 година, од страна на техничка работна група составена од 22 стручни парламентарни претставници и професионалци од 17 земји. Документот разгледува неколку технологии за вештачка интелигенција и нивната примена којашто се смета за значајна за парламентите; предизвиците и бариерите за нивно усвојување; и еволуцијата во одос на регулативата за вештачка интелигенција.

Насоки

Следните 40 насоки, класифицирани во шест и, обезбедуваат општи упатства за развивање на сопствени регулаторни рамки за парламентите во иднина.

За секое упатство, одговорени се збир на клучни прашања: Зошто е важно упатството? Дали има познати примери? И, Како може ова да се спроведе? Секое упатство завршува со предлози за тоа како да се користи и како засегнатите страни можат да ги усвојат и приспособат во парламентарните проекти за вештачка интелигенција.

Број на насоки

Слика1 ја покажува распределбата на насоките низ секторите, прикажувајќи дека експертите ставиле јасен акцент на етичката рамка (10 насоки), а истовремено внимавале и на AGI (3 насоки), колку и да е неверојатна таквата перспектива.

Насоките ги нагласуваат етичките принципи, вклучувајќи одговорност, транспарентност и правичност. Тие ја нагласуваат важноста од почитување на човечкото достоинство, приватност и културна разновидност, а истовремено се справуваат со предрасудите во податоците и алгоритмите. Нагласено е промовирањето на човековата автономија и одлучувањето, признавајќи го потенцијалното влијание на AGI. Согледувањата за приватност и безбедност се од суштинско значење, барајќи силни мерки за заштита на личните податоци и спречување на сајбер напади.

Насоките прикажуваат колку ефективното управување и надзорот се клучни за усогласување на употребата на вештачката интелигенција со демократските вредности и за обезбедување транспарентност. Развивањето и функционирањето на системот треба

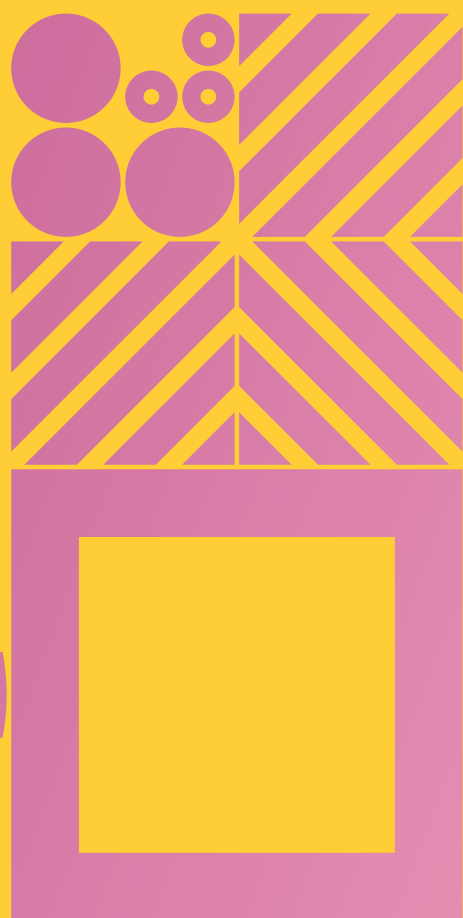
да имаат приоритет во однос на интероперабилноста, транспарентноста, доверливоста и безбедноста, заедно со регулирањето и следењето на системите за вештачка интелигенција. Нагласено е градењето на капацитетите и образованието за да се опремаат пратениците и персоналот во парламентот со потребните вештини и знаења за одговорно користење на вештачката интелигенција.

Се охрабрува соработката со засегнатите страни како и заложбите за едукација на граѓаните за да се поттикне разбирањето и прифаќањето на вештачката интелигенција во парламентарните процеси. Соработката меѓу парламентите и со парламентарните организации се смета за клучна во споделувањето искуства и ресурси за да се забрза имплементацијата на вештачката интелигенција.

Дел 1.

Вовед

Во контекст на брзата еволуција и широкото распространето усвојување на алатки и услуги за вештачката интелигенција – вклучително и во парламентарните процеси – неопходно е да се воспостават етички и оперативни насоки кои обезбедуваат одговорност, транспарентност и човечка автономија, истовремено промовирајќи ги целите за одржлив развој и заштита на приватноста, безбедноста и различноста.

Со оваа цел, првиот збир на насоки (v1.0) беше изготвен во 2023 година.¹ Оваа публикација се надврзува на првиот збир на насоки за изготвување на сеопфатна и корисна рамка за парламентите ширум светот со цел да ја користат додека управуваат со овие технологии и нивната примена и за да развијат сопствена регулаторна рамка.

Публикацијата не ги разгледува само апликациите на вештачката интелигенција во парламентарното опкружување, туку зазема поширок став, наведувајќи ги начините на кои вештачката интелигенција може да влијае на работата на пратениците, парламентарната администрација и самата институција на парламентот.

Документот се сосредочува на ограничувања и мерки на претпазливост. Ова не е за да ги обесхрабри парламентите. Напротив, парламентите треба да се охрабрат да развијат подлабоко разбирање и прифаќање на употребата на вештачка интелигенција – но под одредени услови и внимавајќи во однос

1 Fitsilis, F., von Lucke, J., Mikros, G., Ruckert, J., Alberto de Oliveira Lima, J., Hershowitz, A., Philip Todd, B., & Leventis, S. (2023). Guidelines on the Introduction and Use of Artificial Intelligence in the Parliamentary Workspace (Version 1.0). figshare. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.22687414.v1>

на ризиците, но и можностите од употребата на вештачката интелигенција во парламентите. Истата може да понуди значителни предности во формирањето на парламентите во иднина. Ова согледување треба да биде во преден план на многу потребната јавна и политичка дискусија за вештачката интелигенција и демократија.

Вештачката интелигенција е најновиот развој во дигиталната трансформација на парламентите. Ефектите на дигиталната технологија во законодавните тела² како и во различни аспекти на еден демократски систем се добро документирани.³ Меѓутоа, кога станува збор за вештачката интелигенција, научниците обично прифаќаат покonzервативен, а не нарушувачки пристап кога ги проучуваат потенцијалните ефекти на вештачката интелигенција врз институционалниот развој. Оваа претпазливост, сепак, има тенденција да го занемари фактот дека вештачката интелигенција и генеративната вештачка интелигенција (најистакнатиот поджанр на вештачката интелигенција) се потенцијални менувачи на играта во парламентарното работно опкружување, овозможувајќи поефикасно, поефективно и транспарентно работење.

Надвор од обичната поддршка, овие насоки нудат преглед на позитивните потенцијали и поврзаните предизвици што ги носат со себе овие нови технологии.

2 Фицилис, Ф., и Коста, О. (2023). Parliamentary administration facing the digital challenge. In *The Routledge Handbook of Parliamentary Administrations* (pp. 105–120). Routledge.

3 Dai, X., & Norton, P. (Eds.). (2013). *The Internet and parliamentary democracy in Europe: A comparative study of the ethics of political communication in the digital age*. Routledge.

Што е вештачка интелигенција и генеративна вештачка интелигенција?

Областа на вештачката интелигенција е сложена и постојано се менува и направени се многу обиди да се опише.⁴ Наместо концизни дефиниции, оваа публикација усвојува збир на поопшти описи за да ги обликува технологиите, концептите, ризиците и придобивките поврзани со воведувањето на вештачката интелигенција во парламентарното опкружување.⁵

Терминот вештачка интелигенција се однесува на пакет од различни технологии, методи на учење, системски архитектури, алгоритми и пристапи кои користат компјутерски капацитети за да ги реплицираат способностите на човечката интелигенција со цел да извршуваат одредени задачи самостојно или на зададена команда. Тие вклучуваат: автономни системи, машинско учење, длабинско учење, невронски мрежи, препознавање шаблони, обработка на природен јазик, преводи во реално време, чет-ботови и роботи.

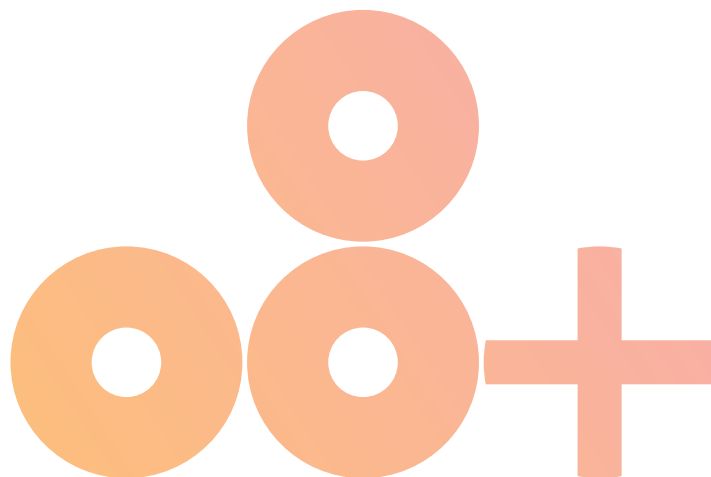
Способностите што ги обезбедува вештачката интелигенција се наменети за поддршка или автоматизирање на човечките активности и процеси. Препознавањето шаблони и текстови, препознавањето говор и говорник, препознавањето на слики и простор, како и препознавањето на лица и гестови отвораат широк опсег на можни примени. Системите засновани на вештачка интелигенција за генерирање текст, звук, говор, слика, простор и видео, како и програмирање, го прошируваат опсегот на применливост. Сето ова води до создавање нови системи, апликации и процеси за перцепција, известување, препорака, прогноза, превенција, одлучување и ситуациона свест во реално време заснована на вештачка интелигенција.

4 Видете, на пример, Russell, S.J. & Norvig, P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (4th ed.). Hoboken: Pearson.

5 Превод и адаптација по von Lucke, J. (2024). *Wie verändert künstliche Intelligenz die Verwaltungsarbeit?* ПДВ-Вести 2024 година.

Генеративната вештачка интелигенција, понекогаш означена како GenAI, може да генерира нова содржина врз основа на она што веќе го научила од материјалот за целите на обука. Истата не се потпира само на случајност, туку на препознаени и научени обрасци за генерирање на синтетички податоци. На пример, големите јазични модели (LLM) – како што е ChatGPT – поддржуваат генерирање текст и код, додека преведувачките услуги базирани на вештачка интелигенција ги претвораат текстовите на различни јазици. Други области на примена вклучуваат генерирање презентации, програми за ИТ системи и планирање на работниот тек. Текстовите може да се користат и за генерирање гласовни и звучни секвенци во различни тонови. Генерирањето слики и видеа, исто така, станува сè поважно, при што голем број лица се особено загрижени за опасностите од создавање видеа што се синхронизирани врз основа на материјал од слики и аудио снимки (deepfakes).

Постојат неколку LLM достапни, и со отворен и со затворен извор, и да се оцени кој е подобро прилагоден на конкретен случај на употреба, претставува важна задача од методолошка перспектива. Некои од нив се големи, други се мали и може да се инсталираат локално. Сепак, постојат неколку согледувања околу нивната применливост во парламентите, истовремено обезбедувајќи суверенитет на инфраструктурата, спречување на упад од надворешни актери, заштита на сопственоста на податоците, обезбедување следливост и почитување на легитимноста на целокупниот процес.⁶

6 IPU (2024). *Using generative AI in parliaments*. Geneva: IPU.

Зошто ни се потребни насоки за употреба на вештачката интелигенција во парламентите?

Насоките обезбедуваат структура, конзистентност и насока. Тие помагаат да се споделат практиките, ја зголемуваат можноста решенијата и пристапите да се репродуцираат и применат во други институции, но воедно обезбедуваат и етичко однесување, поттикнувајќи го растот на знаењето и олеснувајќи ја соработката меѓу истражувачите. Такви насоки постојат, на пример, во областа на сајбер безбедноста⁷ и заштитата на лични податоци.⁸

Насоките за вештачка интелигенција во парламентите можат да обезбедат одговорна интеграција на вештачката интелигенција во работата на парламентот, адресирање на транспарентноста и етичките проблеми во институционалните административни процеси и процесите на одлучување, а истовремено промовирајќи ја довербата на јавноста. Покрај тоа, тие можат да помогнат да се обезбеди усогласување на алатките и услугите на вештачката интелигенција со демократските

принципи и општествените потреби. Од правен аспект, развивањето на такви насоки може значително да придонесе⁹.

Табелата дадена подолу опишува некои од најзначајните принципи кои треба да ја регулираат интеграцијата на вештачката интелигенција во парламентарен контекст заедно со нивната можна примена во работното опкружување на парламентот. Во февруари 2024 година, Италијанската комора на пратеници објави споредлив збир на принципи¹⁰. Како што јасно се гледа од табелата, вештачката интелигенција има потенцијал да донесе бројни позитивни промени во парламентарниот екосистем.

Овие принципи се вградени во насоките што го формираат дел 2 од овој документ. Вклучени се и упатства поврзани со сајбер безбедноста и приватноста на податоците.

7 Агенцијата за сајбер безбедност на Европската унија, Миленковиќ, Г., и Декер, М. (2020). Упатство за безбедносни мерки во рамките на ЕЕСС, Канцеларија за публикации. <https://data.europa.eu/doi/10.2824/44013>

8 Европски одбор за заштита на податоци (2023). Упатство 01/2022 за правата на заштита на податоците на субјектот - Право на пристап. https://edpb.europa.eu/system/files/2023-04/edpb_guidelines_202201_data_subject_rights_access_v2_en.pdf

9 Bresciani, PF, & Palmirani, M. (2024). Constitutional Opportunities and Risks of AI in the law-making process. *FEDERALISMI.IT* 2, pp. 1 - 18. <https://hdl.handle.net/11585/953858>

10 Италијанската комора на пратеници (2024). Користење на вештачка интелигенција за поддршка на парламентарната работа. https://comunicazione.camera.it/sites/comunicazione/files/notiz_prima_pag/allegati/Rapporto_IA_ENG_WEB_V2.pdf

Релевантни принципи за вештачка интелигенција во парламентот	Примена на вештачката интелигенција во раотното опкружување на парламентот
Одговорност и транспарентност	Обезбедете разбирливи, следливи и оправдани одлуки за вештачката интелигенција и апликации за истата
Независност на носителот на одлуки	Одржувајте ја независноста на носителот на одлуки без манипулирање
Етичка и одговорна употреба на вештачка интелигенција	Почитувајте ги етичките стандарди и спречувајте злоупотреба или пристрасност во апликациите за вештачка интелигенција
Човечки надзор и објаснување	Одржувајте човечка контрола врз системите со вештачка интелигенција, но исто така да имате способност да дадете објаснување насочено кон различни чинители (на пример, правен оператор, граѓанин)
Ублажување на ризикот и проценка на влијанието на основните права (FRIA)	Идентификувајте и решавајте ги потенцијалните ризици поврзани со имплементацијата на вештачката интелигенција и откриени од FRIA
Јавната доверба	Изградете и одржувајте ја довербата на јавноста во парламентарните институции кои користат алатки и услуги за вештачка интелигенција
Инклузивност и различност	Промовирајте непристрасност и еднаквост во парламентарните административни процеси и процеси на донесување одлуки
Прилагодување на технолошкиот напредок	Овозможете им на парламентите да го користат напредокот на вештачката интелигенција за подобрена оперативна ефикасност и ефективност
Меѓупарламентарна соработка	Олеснете ја хармонизацијата на глобалните политики и регулативи за вештачка интелигенција во однос на парламентите
Јавен ангажман	Вклучете ги граѓаните и општествените чинители во дискусиите и одлуките во врска со вештачката интелигенција во парламентот и интеграцијата на вештачката интелигенција во работното опкружување на парламентот
Правна усогласеност	Обезбедете имплементација на вештачката интелигенција во парламентот со цел придржување до релевантните закони и прописи

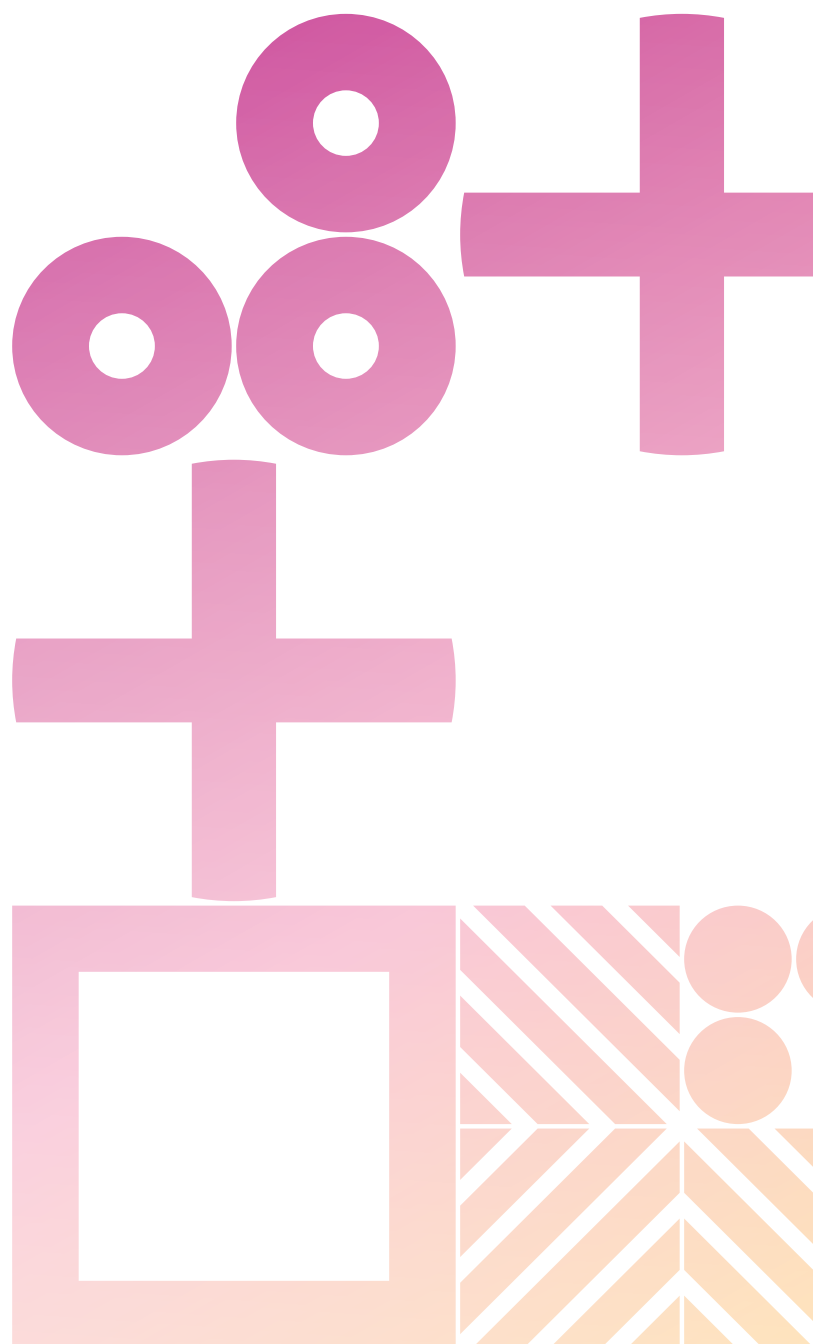
Системи и решенија за вештачка интелигенција за парламентот

Вештачката интелигенција има потенцијал да нанесе бројни позитивни промени во парламентарниот екосистем и е релевантна за многу видови парламентарни служби.

Во овој документ, авторите избраа типолошка класификација која нуди сеопфатен опсег на апликации базирани на вештачка интелигенција и ги истакнува различните начини на кои вештачката интелигенција може да ги подобри парламентарните процеси, обезбедувајќи ефикасност, транспарентност и одговорност.¹¹ Табелата дадена подолу дава примери за начините на кои вештачката интелигенција може да се користи во парламентите. Најдобрите апликации за таа цел се групирани во кластери врз основа на нивната важност. Оваа категоризација се заснова на стручни предлози и емпириски податоци собрани од три парламентарни тела: грчкиот парламент, Почесниот дом на пратеници на аргентинската нација и Парламентот на Канада.¹²

11 Вакви сеопфатни списоци и истражувачки агенди се веќе објавени: Fitsilis, F., Koryzis, D., & Schebeck, G. (2022). Legal informatics tools for evidence-based policy creation in parliaments. *International Journal of Parliamentary Studies*, 2(1), 5–29; von Lucke, J., Fitsilis, F., & Etscheid, J. (2023). Research and Development Agenda for the Use of AI in Parliaments, in: David Duenas Cid et al (Eds.): *DGO '23 - Proceedings of the 24th Annual International Conference on Digital Government Research*, Association for Computing Machinery (ACM), 423–433.

12 von Lucke, J., Fitsilis, F., & Etscheid, J. (2023). Research and Development Agenda for the Use of AI in Parliaments, in: David Duenas Cid et al (Eds.): *DGO '23 - Proceedings of the 24th Annual International Conference on Digital Government Research*, Association for Computing Machinery (ACM), 423–433.

Парламентарни апликации засновани на вештачка интелигенција

Кластер	Апликации за вештачка интелигенција во парламентите
Пратеници	<ul style="list-style-type: none"> • Титување на говорите на пратениците во парламентот во реално време • Сигурни и веродостојни системи за гласање на пленарните и комисиите • Генерирање на содржина за говори и писмени прашања • Поддршка при пронаоѓање информации
Законодавство	<ul style="list-style-type: none"> • Испитување на законски предлози за интеракција со други прописи • Препораки за законодавство врз основа на идентификуваните празнини, проблеми и други релевантни закони • Текст нацрти за понатамошна обработка • Подобра регулатива и имплементација на дигитални политики
Парламентарна контрола и дипломатија	<ul style="list-style-type: none"> • Анализа на медиумите за активностите на парламентот • Анализа на податоци на социјалните мрежи во врска со активностите на парламентот • Откривање на манипулации со информациската средина • Мерки за намалување на пристрасноста/дискриминацијата во рамките на предлозите за елиминација засновани на вештачка интелигенција
Граѓанско образование и национална култура	<ul style="list-style-type: none"> • Интелигентно пребарување функции во предниот дел на веб-страницата на парламентот • Транспарентност преку (поврзани) отворени податоци • Визуелизација на аргументи и дискусии • Олеснување на јавниот придонес во парламентарните постапки
Администрацијата на парламентот, зградата на парламентот, возачката служба и полиција	<ul style="list-style-type: none"> • Виртуелни асистенти за лица со посебни потреби • Софтвер за сајбер безбедност • Генерирање записници и преведувачки услуги
Парламентарно биро, парламентарни управи и избори	<ul style="list-style-type: none"> • Откривање на лажна содржина генерирана од вештачка интелигенција наменета за манипулирање со демократскиот процес • Автоматизација на процесите • Управување со проекти
Истражувачки/научни услуги	<ul style="list-style-type: none"> • Интелигентно пребарување на документи • Напредно управување со знаење • Проверка на факти

Овој широк опсег на апликации засновани на вештачка интелигенција ги истакнува различните начини на кои таквата технологија може да ги поддржи, поедностави, па дури и да ги подобри парламентарните процеси.

Ваквите системи, со различни нивоа на зрелост, веќе се користат во парламентите ширум светот.¹³

Повеќето од овие системи користат алгоритми за обработка на природен јазик, додека најкористените функционалности се трансформација од говор во текст, класификација на текст и препознавање на шаблони, што пак вклучува глас, слики, предмети и препознавање на лица.

Фокусот на таквите системи е двоен.¹⁴ Прво, се чини дека парламентите им даваат приоритет на системите за вештачка интелигенција за рационализација на процесите поврзани со законодавните процедури, вклучувајќи јавни расправи, пленарни седници и состаноци на комисиите. Второ, акцентот е ставен на дигиталните услуги за граѓаните, вклучително и пристапот до информации од страна на граѓаните и анализа на повратните информации добиени од граѓаните со помош на инструменти за јавна консултација.

Се забележува појава на парламенти кои користат мноштво техники за ублажување на ризиците што ги носи со себе примената на само еден метод, наместо да користат хибриден пристап.¹⁵

13 Fitsilis, F., & de Almeida, P. (2024). Artificial Intelligence and its Regulation in Representative Institutions. In Charalabidis, Y., Medaglia, R., & van Noordt, C. (Eds.), *Research Handbook on Public Management and Artificial Intelligence* (pp. 149–167). Edward Elgar Publishing.

14 Исто.

15 Palmirani, M., Vitali, F., Van Pyumbroeck, W., & Nubla durango, F. (2022). *Legal Drafting in the Era of Artificial Intelligence and Digitisation*. Brussels: European Commission..

Предизвици и пречки во однос на употребата на вештачката интелигенција во парламентите

Интеграцијата на вештачката интелигенција нуди и невидени можности и огромни предизвици кога станува збор за парламентарните прашања и активности.

Во парламентот досега нема конкретни закони и прописи за употреба на вештачка интелигенција. Неизвесноста што произлегува од овој регулаторен вакуум може да доведе до недостаток на доверба во однос на услугите за вештачка интелигенција, но и кај нивните даватели. Дополнително, постоењето на потенцијални ранливости во сајбер-безбедноста за решенијата во однос на вештачката интелигенција предизвикува загриженост за безбедноста и интегритетот на парламентарните системи.

Понатаму, знаењето за вештачката интелигенција е сè уште ограничено, дури и во доменот на инженерството, а чинителите во парламентот не се доволно обучени. Овој недостаток на знаење не само што ја попречува ефективната интеграција и работење, туку и ги остава парламентарните чинители ранливи на надворешни влијанија.

Овој документ ја препознава вештачката интелигенција како трансформативна сила и се стреми да се движи низ непознатите води обезбедувајќи насоки за парламентите за да можат да ги искористат придобивките и истовремено да се заштитат од потенцијални стапици.

Како што вештачката интелигенција навлегува во доменот на парламентите, постои итна потреба да се создадат заштитни мерки и регулативи.¹⁶ Треба да се адресираат многу прашања релевантни за изградба на ефективна регулаторна рамка, вклучувајќи:

- Приватност на податоците и ИТ безбедност, како и пристап до податоци и сопственост на податоци.
- Различни можности за хостирање на системи со вештачка интелигенција, како што е изборот помеѓу инсталирање на истите во просториите на

парламентот или клауд услуги и ризиците од нив¹⁷.

- Преносливоста на услугите и податоците.
- Обезбедување доверливи даватели на услуги за вештачка интелигенција со јасни сопственички структури, етички прашања и проблеми во однос на пристрасноста и квалитетот на податоците за обуката.
- Транспарентност, објаснување и отчетност – клучните столбови во градењето на јавната доверба во парламентарните системи за вештачка интелигенција.
- Независност на носителот на одлуки, што е фундаментално за прифаќање на системите за вештачка интелигенција како алатки за поддршка на правните оператори.
- Повеќејазични способности, кои се најважни за инклузивна и ефикасна имплементација на вештачката интелигенција.
- Учество на јавноста, кое може да се искористи за да се применат демократските вредности во пракса и да се обезбеди надворешна перспектива во секое време.

Понатаму, има потреба од стандарди и рамки за интеграција на технологијата за вештачка интелигенција во секојдневната работа на парламентот. На пример, потребни се регулативи за опсегот на складирање и бришење податоци, етички надзор и континуиран мониторинг за да се осигура дека системите за вештачка интелигенција во парламентите ги исполнуваат највисоките стандарди. Ова повторно води кон потребата од одредници за квалитет во однос на такви системи.

Со оглед на тоа што многу мал број на парламенти веројатно поседуваат експертиза и ресурси за решавање на горенаведените прашања, овој документ, исто така, дава можност за меѓуинституционална и меѓупарламентарна соработка.

Генерално, овие насоки имаат за цел да постигнат рамнотежа помеѓу искористувањето на трансформативниот потенцијал на вештачката интелигенција и заштитата на интегритетот на парламентарните системи.

¹⁶ Фицилис, Ф. (2019). *Imposing regulation on advanced algorithms*. Cham: Springer.

¹⁷ Волф, Ј. (2021). How Is Technology Changing the World, and How Should the World Change Technology?. *Global Perspectives*, 2(1), 27353.

Еволуција во однос на регулирањето на вештачката интелигенција

Прашањето за регулирање на вештачката интелигенција во парламентите сè уште не е сериозно разгледано од парламентите. Можниот спектар на пристапи кон вештачката интелигенција во парламентите се движи од нејзина целосна интеграција до негирање на истата. Бариерите и регулативите би можеле да ги ограничат сите силни страни и можности што се отвораат. Оваа противречност го нагласува тековниот еволутивен процес, кој налага потреба од воспоставување на насоки за да се насочат парламентите да ја прифатат вештачката интелигенција на одговорен начин.

За разлика од необврзувачките инструменти или „мекото право“, како што се резолуциите, кодексите на однесување или упатствата, правно обврзувачките инструменти или „тврдокорното право“, може да вклучуваат регулативи, директиви и закони.

Вреди да се споменат два главни правно обврзувачки инструменти: Прво, Европскиот парламент усвои неколку релевантни резолуции пред да го усвои Законот за вештачка интелигенција во март 2024 година.¹⁸ Законот за вештачка интелигенција наметнува низа обврски за програмерите и дминистраторите за распоредување кои прифаќаат пристап заснован на ризик, вклучително и спроведување на проценка на влијанието на основните права (FRIA¹⁹) за апликации со висок ризик. Актот, исто така, означува некои апликации на системите за вештачка интелигенција во парламентарниот домен како високоризични и ги наведува посебните обврски во однос на овие апликации.

18 Резолуција на Европскиот парламент од 19 мај 2021 година за вештачка интелигенција во образованието, културата и аудиовизуелниот сектор (2020/2017(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0238_EN.html; Резолуција на Европскиот парламент од 20 мај 2021 година за обликување на дигиталната иднина на Европа: отстранување на бариерите за функционирањето на единствениот дигитален пазар и подобрување на употребата на AI за европските потрошувачи (2020/2216(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0261_EN.html

19 Европскиот парламент (2024). Закон за вештачка интелигенција. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html

Второ, Советот на Европа ја финализираше Рамковната конвенција за вештачка интелигенција, човекови права, демократија и владеење на правото. Истиот, наскоро ќе биде отворен за усвојување и ратификација.²⁰ Конвенцијата е првиот правно обврзувачки инструмент за вештачката интелигенција, човековите права и владеењето на правото. Сепак, тој не содржи дополнителни обврски што би важеле за парламентите во однос на употребата на технологии за вештачка интелигенција. Патот кон оваа конвенција беше трасиран во 2020 година, кога Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) усвои резолуции и препораки кои ги истражуваат последиците на вештачката интелигенција врз човековите права, демократијата и владеењето на правото.²¹

Во меѓувреме, во март 2024 година, Генералното собрание на Обединетите нации презеде значаен чекор со усвојување на резолуција насочена кон насочување на употребата на вештачката интелигенција кон сеопштото добро. Целта на резолуцијата е да се поттикнат безбедни, сигурни и доверливи системи за вештачка интелигенција, а со тоа да се забрза напредокот кон целосна реализација на Агендата за одржлив развој 2030 година.²² Оваа резолуција, како и Универзалната декларација за човекови права, не се правно обврзувачки, иако може да се користат од регионалните и националните регулаторни документи како „морален компас“ за постигнување на сеопфатните цели.

Иако има значителни напори за регулирање на вештачката интелигенција, од почетокот на 2024 година, не се воспоставени насоки или принципи со кои се регулира употребата на вештачката интелигенција во парламентите, врховните институции

20 Рамковна конвенција за дизајнирање, развој и примена на системи за вештачка интелигенција засновани на стандардите на Советот на Европа за човекови права, демократија и владеење на правото и придонесуваат за иновации, во согласност со релевантните одлуки на Комитетот на министри (CAI).

21 PACE (2020). Вештачка интелигенција: Обезбедување почитување на демократијата, човековите права и владеењето на правото. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

22 Обединетите нации (2024). Искористување на можностите на безбедни, сигурни и доверливи системи за вештачка интелигенција за одржлив развој, Генерално собрание на Обединетите нации, Њујорк. <http://www.undocs.org/A/78/L.49>

на демократијата.²³ Истражувањето кон крајот на 2022 година – пред воведувањето на бесплатни основни услуги преку ChatGPT на OpenAI – откри постоење на 39 активни решенија за вештачка интелигенција во 10 парламентарни тела.²⁴ Доаѓањето на ChatGPT предизвика зголемен интерес за генеративни решенија за вештачка интелигенција со директни или индиректни импликации по законодавството.²⁵ Имено, во 2023 година, Конгресот на САД набави 40 лиценци за ChatGPT Plus за истражување на генеративната вештачка интелигенција во своите редови. Овие лиценци беа дистрибуирани меѓу конгресните канцеларии, овозможувајќи им на законодавците и персоналот да експериментираат внатрешно со оваа трансформативна технологија.²⁶ Во април 2024 година, Комитетот за администрација на Претставничкиот дом (СНА) на Претставничкиот дом на САД издаде збир на општи заштитни рампи што ќе се користат за која било алатка или технологија за вештачка интелигенција што се користи во Домот.²⁷

Во 2017 година, во Парламентот на ОК беше регистрирана Сепартиска парламентарна група (APPG) за вештачка интелигенција - на глобално ниво, беше направен првиот парламентарен напор да се разговара за добрите и лоши страни од примената на технологијата. Во март 2023 година, Владата на Обединетото Кралство објави техничка документација позната како „Бела книга“ во која го прикажува нејзиниот предложен про-иновациски пристап за

регулирање на вештачката интелигенција. Оваа рамка има за цел да биде пропорционална, да ја докажува иднината и да ги поддржува иновациите.²⁸ Последователно, во ноември 2023 година, во Горниот дом излезе нацрт-законот на приватни членови за регулирање на вештачката интелигенција. Во моментот, во комисијата, овој предлог-закон и слични закони се моментално поле на дискусија низ целиот свет, што ја нагласува потребата да се постави таква моќна технологија, но во прифатливи граници.

Во пресрет на понатамошната интеграција на алатките и услугите за вештачка интелигенција во работното опкружување на парламентот, во тек се напори за развивање насоки и регулативи. Во април 2023 година, ад хок работна група ја произведе оригиналната верзија на збир на насоки кои се однесуваат на воведувањето и употребата на вештачката интелигенција во парламентот. Оваа сегашна верзија, v2.0, се надоврзува на темелите поставени од претходната верзија.

23 Сепак, постојат амбициозни пристапи. Прочитајте ја публикацијата, A Democratic Approach to Global Artificial Intelligence (AI) Safety. London: WFD. <https://www.wfd.org/what-we-do/resources/democratic-approach-global-ai-safety>

24 Fitsilis, F., & de Almeida, P. (2024). Artificial Intelligence and its Regulation in Representative Institutions. In Charalabidis, Y., Medaglia, R., & van Noordt, C. (Eds.), *Research Handbook on Public Management and Artificial Intelligence* (pp. 149–167). Edward Elgar Publishing.

25 von Lucke, J., Fitsilis, F., & Etscheid, J. (2023). Research and Development Agenda for the Use of AI in Parliaments. in: David Duenas Cid et al (Eds.): DGO '23 - Proceedings of the 24th Annual International Conference on Digital Government Research, Association for Computing Machinery (ACM), 423–433. <https://doi.org/10.1145/3598469.3598517>

26 Харис, М., и Вилсон, А. (2024). Претставнички тела во ерата на вештачката интелигенција: увиди за законодавните тела. Том 1. Фондација POPVOX. <https://www.popvox.org/ai-vol1>

27 Комисија за администрација на домот (2024). Флеш извештај - Artificial Intelligence Strategy & Implementation. <https://cha.house.gov/cache/files/a/d/ad4d1279-c8f8-439b-9e3b-a95b01d61d03/56078B0226EDF1EAF-76D863A2E7765A5.cha-q1-flash-report.pdf>

28 Владата на ОК (2023). Регулотива за вештачка интелигенција: пристап за иновации. AI regulation: a pro-innovation approach. Policy paper. <https://www.gov.uk/government/publications/ai-regulation-a-pro-innovation-approach>

Методи за развивање и подобрување на насоките

Методологијата што ја следеше техничката работна група за да ги развие овие насоки беше извлечена од постојното знаење, анализа на литература и увид од експерти за парламентарни прашања. Работата започна во септември 2023 година и заврши во април 2024 година. Повторувачкиот процес на ажурирање на насоките беше надополнет со интерактивна работилница.

Со учество на повеќе од 20 експерти, процесот на изготвување на овие упатства наиде на значителни предизвици за постигнување едногласна согласност уште од самиот почеток. Компромисите беа составен дел во текот на целиот процес. Оваа публикација го отелотворува резултатот од овој избалансиран напор. На крајот на краиштата, одговорноста на поединечните парламенти е да ги дефинираат сопствените параметри, да осмислат стратегии и да поставуваат приоритети врз основа на овие насоки.

Синтезата на човечката интелигенција и напредните способности за вештачка интелигенција, вклучувајќи ги колаборативните текстуални тастатури/подлоги и големите јазични модели (LLMs), ја формираат основата на овој истражувачки процес. Експертите беа дел од најразлилни дискусии со цел размена на идеи, комбинирајќи традиционално размислување за размена на согледувања подобро со иновативниот потенцијал на хибридна размена на идеи.

Компаративната анализа со насоки генерирани од вештачка интелигенција, од модели како ChatGPT на OpenAI (GPT-3.5 и GPT-4), го збогати разбирањето и евалуацијата на предложените решенија.

40-те предлози кои беа развиени се поделени во шест сектори кои беа подложени на детална анализа, инкорпорирајќи принципи за изготвување идеи преку подобрување на аспектите насочени кон корисниците.

Дел 2.

Насоки

за вештачка интелигенција во парламентите

Резиме во однос на насоките

а . Етички принципи 24

a.1. Одговорност и транспарентност	26
a.2. Почитување на човековото достоинство, права и приватност	27
a.3. Праведност, правичност и недискриминација	28
a.4. Решавање на предрасудите во податоците и алгоритмите	29
a.5. Почитување на правата на интелектуална сопственост	30
a.6. Зачувување на човечките вредности и културната различност	31
a.7. Евалуација и ублажување на несаканите последици	32
a.8. Учество и ангажман на јавноста	33
a.9. Почитување на владеењето на правото и демократските вредности	34
a.10. Промоција на целите на политиката	35

б. Вештачка општа интелигенција (AGI) и човековата независност 36

б.1. Поттикнување на човековата независност	38
б.2. Етички барања за администратори и програмери	39
б.3. Признавање на AGI како вистинска перспектива	40

в. Приватност и безбедност на вештачката интелигенција 42

в.1. Вградување на безбедносни и цврсти безбедносни карактеристики	44
в.2. Вклучување на концепти за приватност согласно дизајнот на изработка	45
в.3. Безбедна обработка на информации за лична идентификација	46
в.4. Согледувања за ангажирање надворешни соработници	47
в.5. Разгледување на прашањата за суверенитетот на податоците	48
в.6. Обезбедување на интегритет на изворниот материјал	49
в.7. Ризик од прекумерно потпирање на вештачката интелигенција	50
в.8. Обезбедување на податоци за обука и тестирање	51
в.9. Човечки надзор во безбедносните одлуки	52

г. Управување и надзор на вештачка интелигенција 54

г.1. Интеграција во поширока дигитална парламентарна стратегија	56
г.2. Ефикасно управување со податоци и протоколи за управување	57
г.3. Формирање собраниско тело за етички надзор	58
г.4. Проценка на ефектите од парламентарната вештачка интелигенција	59
г.5. Обезбедување пристап и контрола над податоците	60
г.6. Соработка со засегнатите страни	61

д. Дизајн и работа на системот за вештачка интелигенција 62

д.1. Спроведување стандардизирани шеми и процеси за податоци	64
д.2. Нагласување на објаснливоста на алгоритмите за вештачка интелигенција	65
д.3. Изградба на цврсти и сигурни системи за вештачка интелигенција	66
д.4. Регулација на употребата и распоредувањето на системите за вештачка интелигенција	67
д.5. Проценка на ризик	68
д.6. Следење и евалуација на системи за вештачка интелигенција	69
д.7. Усогласување минимални нивоа на точност	70

ѓ. Градење на капацитети и образование за вештачка интелигенција 72

ѓ.1. Формирање стручни тимови	74
ѓ.2. Организирање на програми за обука	75
ѓ.3. Поддршка на размена на знаење и соработка	76
ѓ.4. Документирање на активности поврзани со вештачката интелигенција	77
ѓ.5. Едукација на јавноста за употребата и ограничувањата на вештачката интелигенција во парламентот	78

а.

ЕТИЧКИ ПРИНЦИПИ

Демократијата почива на одговорност и транспарентност, клучните начела на парламентарните институции насекаде. Етичките принципи обезбедуваат рамка за развој и распоредување парламентарни системи за вештачка интелигенција кои се доверливи, транспарентни и усогласени со човечките вредности. Ова помага да се осигураме дека придобивките од вештачката интелигенција се максимизираат додека потенцијалните штети се минимизираат.

Императив е кога технологиите за вештачка интелигенција се развиваат, имплементираат и применуваат, да преовладува почитувањето на човечкото достоинство и приватност – како и правичноста, праведноста и недискриминацијата, меѓу другите вредности и принципи. Парламентите мора да ги адресираат предрасудите во податоците и алгоритмите и да помогнат во зачувувањето на човечките вредности и културната разновидност, на пример, преку внимателно испланирана обука за соодветни модели на вештачка интелигенција и преку ангажирање на соодветни експерти. Ова подразбира нови критериуми за евалуација и ублажување на какви било несакани последици од вештачката интелигенција. Учество и ангажманот на јавноста ќе станат сè поважни за да се обезбеди консензус околу вештачката интелигенција и нејзиното прилагодување на секој парламентарен контекст. Во крајна линија, почитувањето на владеењето на правото и демократските вредности се доведува во прашање доколку сето ова не се испочитува.

а.1. Обезбедување отчетност и транспарентност

> Зошто е важно?

Обезбедувањето отчетност и транспарентност во користењето и распоредувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција е неопходно за да се одржи интегритетот на демократските процеси и да се заштитат правата и интересите на граѓаните.

> Дали има познати примери?

Во 2020 година, Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) усвои резолуции и препораки кои ги истражуваат последиците на вештачката интелигенција врз демократијата, човековите права и владеењето на правото.²⁹ Тоа, исто така, одобри збир на основни етички принципи што треба да се почитуваат за време на развојот и имплементацијата на апликациите за вештачка интелигенција. Овие принципи опфаќаат, меѓу другото, транспарентност и отчетност за алгоритамските одлуки.

> Како може ова да се спроведе?

За да се промовира отчетност, ревизија и транспарентност во парламентарните системи за вештачка интелигенција, парламентите треба да спроведат јасни политики за користење на истата, да им дадат приоритет на етичките принципи и да формираат независни ревизорски тела за надзор. Покрај тоа, парламентите треба да воспостават транспарентни практики за податоци, како и алгоритамска одговорност и редовно да известуваат за перформансите и алгоритмите на системот. Во овој поглед, вештачката интелигенција е важен пристап кој заслужува да се охрабри, но се соочува со технички ограничувања.³⁰ Не треба да се занемари ангажманот со засегнатите страни и експерти за повратни информации и за решавање на предрасудите. Оттука, активното законодавно вклучување во тековниот системски надзор треба да претставува норма.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Охрабрете ги истражувачките и академските институции да спроведуваат независни евалуации на системите за вештачка интелигенција што се користат во парламентарните процеси.
- Негувајте култура на отчетност и транспарентност во парламентарното опкружување, каде членовите и вработените се охрабруваат да ги прифатат овие принципи.

²⁹ PACE (2020). Вештачка интелигенција: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

³⁰ Вале, Д., Ел-Шариф, А. и Али, М. Explainable artificial intelligence (XAI) post-hoc explainability methods: risks and limitations in non-discrimination law. AI Ethics 2, 815–826 (2022). <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00142-y>

а.2. Почитувајте го човечкото достоинство, човековите и основните права и прописите за заштита на податоците

> Зошто е важно?

Парламентарните тела можат да се осигурат дека технологиите на вештачката интелигенција се користат на етички и одговорен начин. Почитувањето на човечкото достоинство и приватност во сите аспекти на развојот и имплементацијата на вештачката интелигенција е од клучно значење за заштита на правата на поединците вклучени или засегнати од парламентарните процеси во рамките на институциите.

> Дали има познати примери?

Принципите наведени од Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) во 2020 година ги опфаќаат правдата, правичноста, приватноста и други, и мора да се почитуваат при развојот и воведувањето на апликациите за вештачка интелигенција.³¹

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да го поддржуваат човечкото достоинство и приватност во вештачката интелигенција со усвојување строги правила и политики за заштита на податоците, спроведување на етички упатства за вештачка интелигенција и спроведување на редовни проценки на влијанието врз приватноста. Оттука, транспарентните системи за вештачка интелигенција можат да гарантираат дека со личните информации се постапува внимателно и дека се почитуваат правата и достоинството на поединците.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Воспоставувањето на позицијата на службеник за заштита на податоци (DPO) или застапник за заштита на приватноста во рамките на парламентарниот систем придонесува за надгледување на усогласеноста со заштитата на приватноста и обезбедувањето насоки. Во контекст на Европската унија, DPO се воведени преку Општата регулатива за заштита на податоци (GDPR).³² Дополнително, може да се разгледа етички кодекс специфичен за употребата на вештачката интелигенција во парламентот, кој вклучува принципи поврзани со приватноста и човечкото достоинство.

³¹ PACE (2020). Вештачка интелигенција: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

³² Општа регулатива за заштита на податоци (EY) 2016/679

а.3. Применете ги принципите на правичност, праведност и недискриминација

> Зошто е важно?

Примената на принципите на правичност, праведност и недискриминација при користењето и воведувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција е од централно значење за да се осигура дека овие технологии нема да придонесат кон продлабочување на предрасудите или нееднаквостите во политичките или институционалните процеси.

> Дали има познати примери?

Во 2020 година, Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) поддржа бројни основни етички принципи за развој и имплементација на апликации за вештачка интелигенција.³³ Овие принципи вклучуваат, меѓу другото, правда и правичност. Донесена е резолуција за спречување на дискриминација предизвикана од употреба на вештачка интелигенција.³⁴

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да ги промовираат овие принципи за вештачка интелигенција преку обезбедување на различни тимови за развој на вештачка интелигенција, спроведување ревизии за утврдување на пристрасност и воспоставување јасни насоки за ублажување на пристрасноста во процесите на донесување одлуки. Редовната контрола на системите за вештачка интелигенција за потенцијални разлики и нивното навремено решавање дополнително ги зајакнува овие принципи.

> Дополнителни препораки и согледувања

Предрасудите се втемелени и сеприсутни како суштински компоненти на политичките процеси. Вештачката интелигенција може да обезбеди вредни алатки за идентификување на различни предрасуди, а со тоа помага во структурирана политичка аргументација. Фокусот овде е на непожелна, дискриминаторска пристрасност што може да биде предизвикана од недоволни или неизбалансираните податоци. Справувањето со таквите прашања може да бара вклучување на маргинализираните заедници и групи за застапување за да се соберат повратни информации за влијанијата на системите за вештачка интелигенција и соодветно да се направат подобрувања. Понатаму, може да се воспостави култура на етичка употреба на вештачка интелигенција во парламентот, каде правичноста, праведноста и недискриминацијата се основни вредности. Дополнително, парламентите би можеле да соработуваат со истражувачки институции и граѓански организации за да спроведат студии за влијанието на вештачката интелигенција врз правичноста и праведноста во парламентарните процеси.

³³ PACE (2020). Вештачка интелигенција: Artificial Intelligence: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

³⁴ Резолуција на PACE 2343 (2020)

а.4. Согледување и адресирање на потенцијалните предрасуди во основните податоци и алгоритми

> Зошто е важно?

Разбирањето и справувањето со потенцијалните предрасуди³⁵ во влезните податоци за обука е суштински чекор за да се осигури дека системите за вештачка интелигенција што се користат во парламентарните процеси се придржуваат до принципите на правичност, праведност и недискриминација. Парламентарните институции можат проактивно да ги адресираат потенцијалните предрасуди во влезните податоци за одредена обука и алгоритми, осигурувајќи дека системите за вештачка интелигенција имаат поголема веројатност да произведат фер и непристрасни резултати во поддршка на политичките или институционалните процеси на одлучување.

> Дали има познати примери?

Постои опсег на ризик од пристрасност во зависност од примената на вештачката интелигенција, што е исто така поврзано со обуката и развојот на основни модели. Извршната наредба на САД 14110, меѓу другото, се занимаваше со прашања поврзани со пристрасност.³⁶

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да ги применат принципите со темелна контрола и ревидирање на изворите на податоци за обука со цел откривање и ублажување на предрасудите. Покрај тоа, тие можат да користат транспарентни методи за собирање податоци, да обезбедат разновидни и репрезентативни податоци и редовно да ги оценуваат резултатите на системот

35 Holdsworth, J., & IBM (2023). What is AI bias? <https://www.ibm.com/topics/ai-bias>

36 Извршна наредба на САД 14110 од 30 октомври 2023 година (Безбеден, сигурен и доверлив развој и употреба на вештачка интелигенција). <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/10/30/executive-order-on-the-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-of-artificial-intelligence/>

за вештачка интелигенција за да ги идентификуваат и поправат потенцијалните предрасуди и во користените податоци и во алгоритмите. Сепак, одредени противдејства во однос на пристрасноста на податоците може да бидат етички сомнителни во најдобар случај или да бараат методи и технологии кои допрва треба да се развијат.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Промовирајте култура на етика на податоци³⁷ во рамките на парламентот, нагласувајќи ја важноста од справување со предрасудите.
- Поттикнете ја соработката со академски институции и истражувачки организации за да останете информирани за најдобрите практики во однос на откривањето и ублажувањето на пристрасност.
- Земете предвид објавување извештаи за транспарентност во кои се детално претставени чекорите преземени за справување со пристрасноста во системите за вештачка интелигенција и нивното влијание врз правичноста и праведноста.

Во овој контекст, значајно е да се препознае дека користењето на историските податоци е инхерентно пристрасно во речиси сите контексти. Адресирањето на оваа пристрасност често подразбира интервенции не само во однос на слојот на податоци наменети за обука, туку и во рамките на алгоритамскиот слој. Меѓутоа, доколку „интервенциите“ подразбираат, на пример, исклучување на одредени податоци поради конкретен политички став, се навлегува во тешка, но и опасна територија.

37 Комисија за етика на податоци (2019). Мислење на Комисијата за етика на податоци. Берлин. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/EN/themen/it-digital-policy/datenethikkommission-abschlussgutachten-lang.pdf?_blob=publicationFile&v=5

а.5. Избегнувајте користење на податоци за обука што ги прекршуваат правата на интелектуална сопственост

> Зошто е важно?

Избегнувањето на употреба на податоци за обука што ги прекршуваат правата на интелектуална сопственост (ИП) не е само етички императив, туку и законско барање. Може да се појават прашања, на пример, при користење на вонпарламентарни податоци од трета страна чија употреба отстапува од нивната првична цел на објавување. Кога се развиваат системи за вештачка интелигенција за парламентарна употреба, треба да се придржувате до релевантните закони и прописи за ИС. Парламентарните институции можат да се погрижат нивните процеси за развој на вештачка интелигенција да ги почитуваат правата на ИС и да се придржуваат до етичките и правните стандарди, ублажувајќи го ризикот од прекршување на ИС.

> Дали има познати примери?

Пријавени се наводни прекршувања на правата на ИС при обуката на основните модели, иако ниту едно не е насочено кон парламентите. Имено, во 2023 година, OpenAI се соочи со колективна тужба за авторски права пред федералниот суд во Сан Франциско, во која се тврди дека неговиот чат-бот за вештачка интелигенција ChatGPT бил обучен за книги без да добие дозвола од авторите.³⁸ Истата година, Њујорк тајмс поднесе тужба против OpenAI и Мајкрософт, со наводна употреба на нејзиниот сопствен материјал за обука на чет-ботови, кои сега директно се натпреваруваат со весникот.³⁹

38 Aul Tremblay, et al. v. OpenAI, Inc., et al. (Case No. 3:23-cv-03223-AMO)

39 The New York Times Company v. Microsoft Corporation, OpenAI, Inc., et al. (Case No. 1:23-cv-11195)

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да избегнат кршење на правата на ИС при користење на податоците за обука со добивање соодветни дозволи, користење на отворен код или лиценцирани податоци и спроведување на длабинска анализа за да се осигура дека изворите на податоци се усогласени со договорите за авторски права и лиценцирање. За националните или поднационалните парламентарни системи за вештачка интелигенција, ова сепак може да биде изводливо преку широки договори со владини агенции, издавачи, медиуми или сопственици на големи податоци.

Сепак, за системи обучени за ракување со глобални податоци, таквиот пристап е предизвик и можеби непрактичен. Овој мисловен експеримент води до преиспитување на моделите со општ опфат на податоци за парламентарни апликации.

За целите на обука треба да се користат и парламентарни документи – тие во принцип не се под заштита на интелектуална сопственост.

> Дополнителни препораки и согледувања

Важноста на почитувањето на правата на интелектуална сопственост треба да биде длабоко вградена во институционалната култура. Покрај етичките аспекти, сепак, постојат и правни. Оттука, треба да има соработка со правни експерти специјализирани за интелектуална сопственост и технолошкиот закон за да се обезбеди целосна усогласеност со прописите за ИС. Овие внатрешни или надворешни експерти треба да останат информирани за новите закони за ИС и најдобрите практики во вештачката интелигенција и конкретно во развивањето на LLM со цел соодветно прилагодување на политиките и практиките.

а.6. Заштита на човечките вредности и културниот диверзитет

> Зошто е важно?

Зачувувањето на човечките вредности и културниот диверзитет во структурата и имплементацијата на вештачката интелигенција е од суштинско значење за да се осигура дека технологиите на вештачката интелигенција се усогласуваат со етичките и културните норми на општеството на кое му служат. Ова помага да се поттикне поинклузивна и културно осетлива парламентарна средина.

> Дали има познати примери?

Резолуциите и препораките на Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) од 2020 година конкретно се занимаваат со можностите и ризиците на вештачката интелигенција за човековите права.⁴⁰ Човековите права и вредности се поврзани концепти, но за разлика од човековите права, вредностите не се нужно универзални или правно обврзувачки и може значително да варираат во различни култури и општества.

> Како може ова да се спроведе?

Зачувувањето на човечките вредности и културната разновидност во структурата на вештачката интелигенција за парламенти бара вклучување на инклузивни тимови, обезбедување различни гледишта и почитување на културната осетливост. Тимовите би можеле да поминат обука за културна чувствителност за да ги согледаат разликите во значење и соодветната етичка рамка.

Меѓутоа, општествата може да бидат длабоко поделени околу вредностите. Вредностите не се сеопфатно кодифицирани и затоа е тешко да се идентификуваат или опишат. Оттука, кога се испитува имплементацијата на упатствата во кој било парламент, уставните норми треба да се повикуваат на универзално кодифицираните човекови права, наместо нејасниот термин „вредности“.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Соработувајте со културни организации, експерти и академски институции за да стекнете увид во културните димензии на структурата и воведувањето на вештачката интелигенција.
- Поттикнување на истражувања и академски студии за културните импликации на употребата на вештачката интелигенција во парламентарните процеси.
- Одржувајте отворени канали за комуникација со културолошки разновидни заедници за да обезбедите постојана повратна информација и одговор во однос на нивните прашања.

⁴⁰ PACE (2020). Вештачка интелигенција: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

а.7. Проценете и ублажете ги несаканите последици или колатералната штета

> Зошто е важно?

Парламентарните институции можат да бидат проактивни кога ги проценуваат и ублажуваат несакани последици или колатерални штети кои произлегуваат од користењето на системите за вештачка интелигенција, со што се обезбедува одговорно и отчетно воведување на вештачката интелигенција во парламентарните процеси.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Решавањето на несаканите последици од вештачка интелигенција во парламентите може да вклучува неколку сложени чекори. Прво, од клучно значење е воспоставувањето сеопфатна рамка за проценка. Оваа рамка треба да вклучува редовни проценки на влијанието, дополнети со ревизии од трета страна за непристрасни увиди. Континуираното следење на системите за вештачка интелигенција ќе обезбеди навремена интервенција. Дополнително, инкорпорирањето на механизмите за повратни информации од корисниците ќе овозможи директен внес, овозможувајќи прилагодувања за да се ублажат сите негативни ефекти и да се подобрат севкупните перформанси и отчетност.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Разгледајте ги оценките и препораките од проценката на постоечките системи.
- Бидете во тек за новите истражувања во однос на вештачката интелигенција, најдобрите практики и етичките насоки за да се прилагодите на предизвиците што се развиваат и да ги ублажите потенцијалните последици.
- Охрабрете го персоналот на парламентот и членовите да поминат обука за системите за вештачка интелигенција и да се запознаат со нивните потенцијални последици.
- Промовирајте култура на одговорна употреба на вештачка интелигенција во парламентарното опкружување, каде што поединците се охрабруваат да пријават загриженост и да предложат подобрувања.

а.8. Поттикнете го учеството и активирањето на јавноста во развивањето, спроведувањето и надгледувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција

> Зошто е важно?

Поттикнувањето на учество и активирање на јавноста во развојот, имплементацијата и надзорот на парламентарните системи за вештачка интелигенција може да се земе предвид за време на почетната фаза за да се обезбеди инклузивност, транспарентност и застапеност. Ова треба да ги одразува вредностите, потребите и перспективите на јавноста на која и служат парламентите, промовирајќи поинклузивен и порепрезентативен демократски процес.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да воспостават посебни платформи за јавен придонес, да бидат домаќини на јавни консултации или расправи за политиките за вештачка интелигенција, па дури и да создаваат советодавни одбори со активно учество на граѓаните. Експертите и граѓаните треба да имаат пристап до информации во врска со збирките на податоци, моделите и процесите, овозможувајќи им да комуницираат на партиципативен и проактивен начин. Парламентите, исто така, можат да објават документи поврзани со вештачката интелигенција за јавен преглед и повратни информации, обезбедувајќи поинклузивни процеси во развојот, спроведувањето и надгледувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Користете технологија за да го олесните виртуелното учество, дозволувајќи им на граѓаните од различни локации да се вклучат во дискусии и консултации.
- Препознајте го и одбележете го придонесот на граѓаните и организациите кои активно се вклучуваат во обликувањето на одговорната употреба на вештачката интелигенција во парламентот.
- Инвестирањето во писменоста на вештачката интелигенција може да биде уште еден пристап во кој граѓаните можат да бидат дел во овие процеси на заедничко создавање.

а.9. Почитувајте го владеењето на правото и демократските вредности

> Зошто е важно?

Почитувањето на владеењето на правото и демократските вредности во развојот и употребата на парламентарната вештачка интелигенција е најважно за одржување на интегритетот на демократските процеси и за одржување на правните принципи кои постојат на меѓународно и национално ниво. Ова помага да се промовира демократска и законски усогласена средина во парламентарен контекст.

> Дали има познати примери?

Во 2020 година, РАСЕ донесе збирка резолуции и препораки, анализирајќи ги и потенцијалните придобивки и опасности од вештачката интелигенција главно во однос на демократијата и владеењето на правото.⁴¹

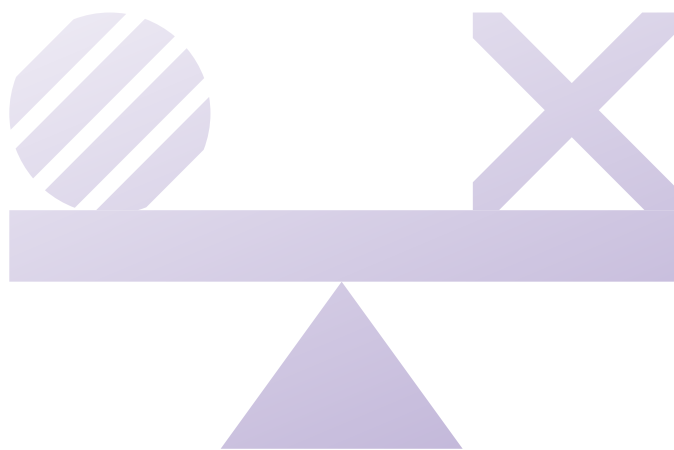
> Како може ова да се спроведе?

Парламентите треба да обезбедат дека системите за вештачка интелигенција се усогласени со постојните законски и уставни рамки и релевантни насоки за вештачка интелигенција, вклучувајќи ги и етичките норми. Релевантните институции, исто така, можат да воспостават транспарентни механизми за отчетност, редовно да вршат ревизија на процесите на вештачка интелигенција и да вклучуваат законодавен надзор за да гарантираат усогласеност на вештачката интелигенција со демократските вредности, правно-уставните стандарди и правата на граѓаните.

Можните начини за обезбедување на гаранцијата на правата на граѓаните кога парламентите користат системи за вештачка интелигенција вклучуваат прилагодување на постоечките инструменти, како што е Меѓународниот пакт за граѓански и политички права⁴² или усвојување конкретни правни инструменти кои во моментот се во развој за конкретно да го адресира ова прашање.⁴³

> Дополнителни препораки и согледувања

- Негувајте култура на правна и етичка свест во парламентот, нагласувајќи ја важноста од поддржување на демократските вредности и владеењето на правото.
- Соработувајте со правни експерти, академски институции и граѓански организации специјализирани за управување со вештачка интелигенција и демократски вредности.
- Бидете во тек со новите правни случувања и глобалните најдобри практики во управувањето со вештачката интелигенција за соодветно да ги прилагодите политиките и практиките.

41 PACE (2020). Вештачка интелигенција: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

42 Обединети нации (Генерално собрание). (1966). Меѓународен пакт за граѓански и политички права. Серија на договори, 999, 171.

43 Видете, на пр., тековната Конвенција на Советот на Европа за вештачка интелигенција, човекови права, демократија и владеење на правото (Конвенција за Вештачка интелигенција).

а.10. Користете вештачка интелигенција за промовирање и следење на главните глобални, национални или регионални цели на политиката

> Зошто е важно?

Промовирањето и следењето на националните, регионалните или глобалните цели, како што се Целите за одржлив развој (ЦОР), преку употреба на парламентарна вештачка интелигенција може да игра важна улога во справувањето со соодветните предизвици. Следењето на овие цели е една од основните надлежности на парламентот преку неговите функции за надзор и контрола. Овој пристап е инхерентно поврзан со етичките принципи, бидејќи придонесува за унапредување на напорите кон поодржлива и правична иднина.

> Дали има познати примери?

Во рамките на креирањето дигитални политики, Научната служба на Парламентот на Грција координира работна група за користење на алатки за вештачка интелигенција за следење на ЦОР на национално ниво.⁴⁴

> Како може ова да се спроведе?

Спроведувањето на широк опфат на меѓународни договори, како што се Протоколот од Кјото и Парискиот договор за климатски промени, исто така може да има корист од употребата на вештачка интелигенција во парламентот. Вештачката интелигенција може да понуди сознанија засновани на податоци за да се соберат докази и да се информираат пратениците и креаторите на политиките за различни аспекти на таквите договори. Оттука, парламентот може да ја промовира нивната имплементација преку искористување на системите за вештачка интелигенција за анализа и подобрување на креирањето политики, следење на напредокот и адресирање на релевантни прашања од јавните политики.

44 Фицилис, Ф. (2024). Парламентарната перспектива на подобра регулатива во Грција. Ден на технологијата на GRNET во креирањето дигитални политики, 1 февруари 2024 година. https://events.grnet.gr/event/138/attachments/393/669/Fotis%20Fitsilis_The%20parliamentary%20perspective%20of%20better%20regulation%20in%20Greece.pdf

> Дополнителни препораки и согледувања

- Охрабрете и соработувајте со програмерите и тимовите истражувачи на програмите за вештачка интелигенција да се фокусираат на создавање решенија за вештачка интелигенција кои директно се справуваат со предизвиците поврзани со спроведувањето на меѓународните договори и спогодби.
- Промовирајте ја писменоста на вештачката интелигенција и градењето капацитети помеѓу вработените на парламентот и членовите за да се олеснат ефективни иницијативи водени од вештачката интелигенција за справување со прашања поврзани со споменатите цели. За ова, можеби ќе треба да се бараат можности за финансирање и партнерства за поддршка на проекти поврзани со вештачка интелигенција.

Етиката на вештачката интелигенција во парламентите

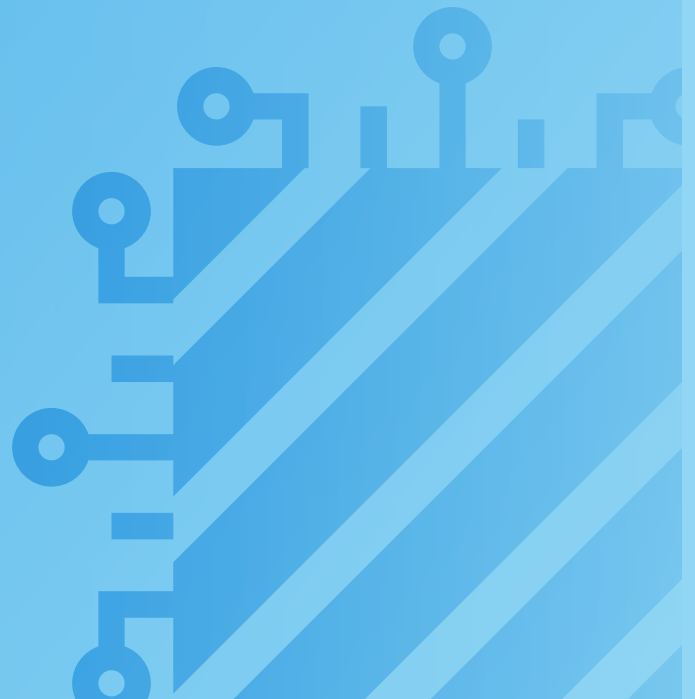
Имајќи предвид дека насоките за вештачка интелигенција во парламентот се развиваат понатаму, императив е да се интегрираат силни етички согледувања. За да се поттикне ова, централно е да се идентификуваат предводниците на интегритетот на вештачката интелигенција во парламентарните тела, заедно со застапувањето на етички грантови за истражување на вештачката интелигенција за да се поттикнат иницијативи. Оттука, приспособливоста на признатите постоечки етички рамки – како онаа на УНЕСКО⁴⁵ – мора да се истражи во парламентарен контекст. Прифаќањето на овие чекори ќе ја зајакне посветеноста на етичкото воведување на вештачката интелигенција и ќе ги поддржува демократските принципи во дигиталната ера.

45 УНЕСКО (2021). Препорака за етиката на вештачката интелигенција. <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>

б.

Вештачка општа интелигенција и човековата независност

(агенција и автентичност)

Идентификувана како технологија која се смета за „генерално попометна од луѓето“,⁴⁶ AGI - доколку се развие - има потенцијал да помогне, па дури и да ги замени човековите когнитивни способности на начини досега невидени. Иако парламентите се сложени, суптилноста на политичките дебати и политичките прашања се повеќе се моделирани од вештачката интелигенција, а AGI може да го отвори следниот чекор во помагањето на демократијата.

Парламентите треба итно да ја разгледаат сложената врска помеѓу AGI и човековата независност, опфаќајќи ја и агенцијата и автентичноста.⁴⁷ Човековата независност е веќе загрозувана од постоечките технологии. Употребата на AGI системи може да ја подобри или намали независноста на човекот, во зависност од тоа како се креирани и кои домени се изградени да ги покриваат.

Треба да се изврши ригорозна проценка на етичката одговорност на администраторите и програмерите пред да се започне со спроведување технолошки проекти на AGI. Признавањето на општата вештачка интелигенција (AGI) како реална можност треба да се поттикнува, за да се надмине стравот, да се учи од грешките и да се гради врз успехите.

46 Алтман, С. (2023). Планирање за AGI и пошироко. <https://openai.com/index/planning-for-agi-and-beyond/>

47 Prunkl, C. (2022). Човековата независност во ерата на вештачката интелигенција. *Машинска интелигенција на природата*, 4 (2), 99-101. <https://doi.org/10.1038/s42256-022-00449-9>

б.1. Промовирајте ја човековата независност осигурувајќи дека вештачка интелигенција во парламентот го надополнува, а не го заменува, човечкото размислување и способности

> Зошто е ова важно?

Промовирањето на човековата независност додека се користи вештачката интелигенција во дополние наместо целосно да се замени може да биде од суштинско значење за одржување на демократските принципи и зачувување на вредноста на човечкото расудување во управувањето со истата. Парламентарните институции можат да ги предводат заложбите за постигнување рамнотежа помеѓу искористувањето на придобивките од вештачката интелигенција и зачувувањето на клучната улога на луѓето во одлучувањето и демократското владеење.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да ја унапредат независноста на човекот користејќи вештачка интелигенција за целите на поддршка и надополнување на процесот на одлучување. Ова бара воспоставување јасни улоги на вештачката интелигенција, обука за законодавците и поставување на насоки кои даваат приоритет на човечкиот надзор и етичката употреба на вештачката интелигенција. Освен тоа, давањето приоритет на структурата на вештачката интелигенција насочена кон човекот, обезбедувањето силен човечки надзор и поттикнувањето транспарентни механизми за донесување одлуки дополнително ја зајакнуваат посветеноста на почитување на демократските принципи и заштита на индивидуалната автономија.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Во некои парламентарни сектори, како што се изработката на правни текстови или пребарувањето информации, вештачката интелигенција веројатно ќе замени одредени категории на (рутински) човечки активности. Оваа транзиција не треба да се сфаќа како закана за независноста на човекот; туку може да придонесе за прераспределба на човечките ресурси во рамките на организацијата. Во моментов, таа автономија е потребна за покомплексните когнитивни задачи, додека со повторливите може ефикасно да се ракува со алатки и услуги засновани на вештачка интелигенција.
- Во овој поглед, парламентите ќе треба да вградат култура на одговорно користење на вештачката интелигенција во нивниот работен простор, каде што човечкото расудување останува централно за процесот на донесување одлуки. Неопходна е соработка со експерти за етика во однос на прашањето за вештачка интелигенција, односно со академски институции и граѓански организации за да се обезбеди усогласување со најдобрите практики. Парламентарните чинители, исто така, ќе треба да останат информирани за технолошкиот напредок во вештачката интелигенција што може да влијае на човековата независност и процесот на донесување одлуки во парламентарните процеси.

Б.2. Применете посебни барања за програмерите и администраторите кои управуваат со вештачката интелигенцијата во парламентот

> Зошто е ова важно?

Програмерите и администраторите на парламентарните системи за вештачка интелигенција имаат посебна етичка одговорност во однос на AGI за да спречат потенцијални злоупотреби и да го ограничат влијанието на силната вештачка интелигенција или неконтролираниот технолошки напредок врз институциите, општеството и граѓаните. Ова го отсликува стандардниот преглед што го применува која било организација за време на процесот на вработување или кога им се делегираат задолженија на давателите на услуги. Неопходно е да се осигура дека нивните широки перспективи и етички вредности се усогласуваат со оние на институцијата за да се одржи хармонична соработка. Оттука, оценувањето на програмерите и администраторите на парламентарните AGI системи за нивната етичка одговорност и спроведувањето на безбедносната проверка се чекори за да се осигури дека AGI системите се развиени и одржувани со највисоки стандарди на интегритет, отчетност и безбедност. На овој начин, парламентарните институции можат да обезбедат развој на AGI технологии кои се усогласуваат со вредностите и етичките принципи на институцијата, истовремено чувајќи ја безбедноста и сигурноста на парламентарните процеси.

> Дали има познати примери?

Во моментов, експлицитни прописи специфични за AGI не се во сила. Во отсуство на посебни упатства за AGI, законодавните тела можат да применуваат стандардни практики за набавки или човечки ресурси на аналоген начин.

> Како може ова да се спроведе?

Дополнителен слој може да се интегрира во процесот на развој на системот AGI за да се проценат етичките димензии, обезбедувајќи усогласување со најдобрите практики во индустријата и институционалните етички стандарди. Парламентот може да воведо етички насоки, безбедносна проверка и строги барања за квалификации. Администраторите и програмерите треба да ја покажат својата посветеност на етичката одговорност, вклучително и проценка на потенцијалните општествени влијанија, обезбедување транспарентност и следење на најдобрите практики за заштита на институциите и општеството од ризици поврзани со вештачката интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

За време на завршните дискусии меѓу експертите на техничката работна група одговорна за развивање на упатствата/насоките, стана очигледно дека ова конкретно упатство не само што може да биде исклучителен предизвик за имплементација, туку може да предизвика и значителна контроверзност од различни етички перспективи. Таа беше вклучена овде како поддршка за давање приоритет на етичките согледувања во идниот развој на AGI.

б.3. Промовирајте разбирање дека еволуцијата на вештачката интелигенција е прогресивна и дека AGI треба да се смета за вистинска **МОЖНОСТ**

> Зошто е ова важно?

Еден ден, AGI може да биде вистинска реална можност. Парламентите, како централно место за донесување одлуки кај сите народи, треба да бидат подготвени за да ја дочекаат таа можност. Секоја држава има потреба од информирано донесување одлуки и подготвеност за потенцијалните општествени влијанија на напредната вештачка интелигенција. Ова за возврат помага да се формира одговорно управување и подготвеност за потенцијалните предизвици и можности што може да ги донесе напредната вештачка интелигенција.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

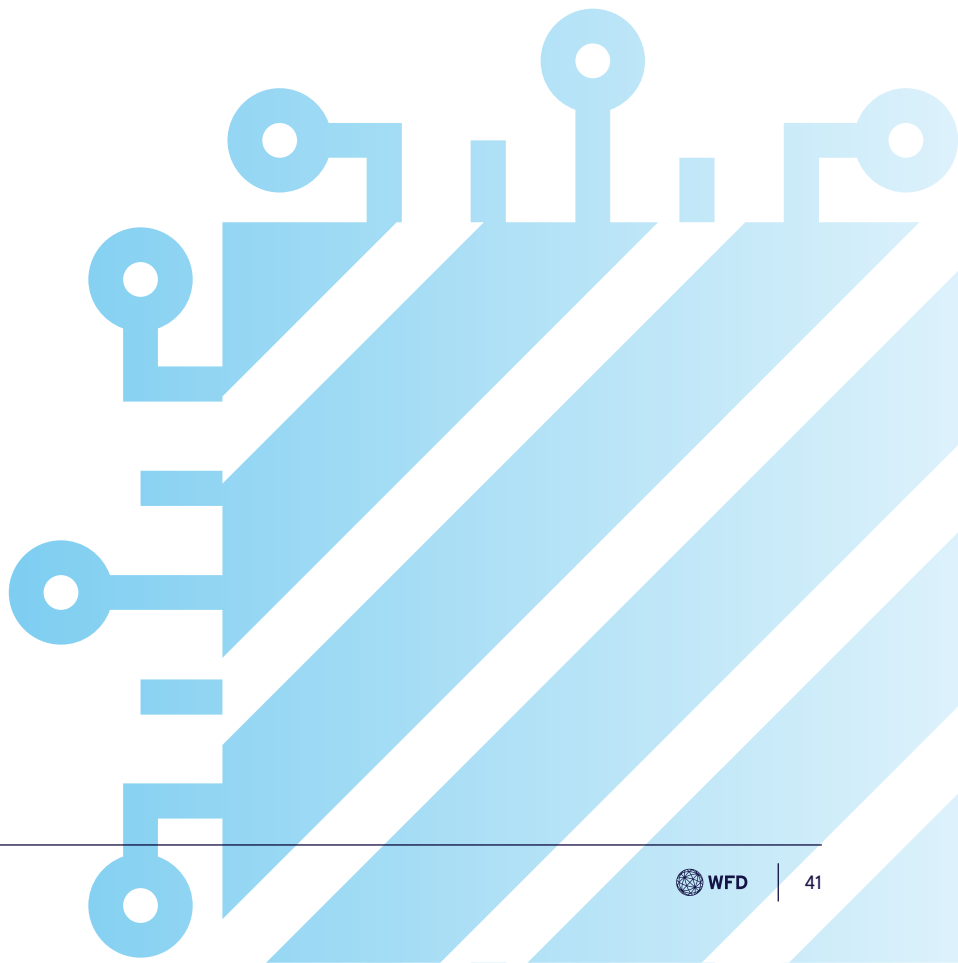
Парламентот може да го промовира разбирањето на вештачката интелигенција преку олеснување на тековното образование, промовирање на јавната свест и ангажирање експерти кои ќе дискутираат за прогресивната природа на вештачката интелигенција. Оттука, би можело да се разгледа оснивањето на посебна работна група. Нагласувањето на потенцијалот на AGI како идна реална можност поттикнува проактивно планирање и етички согледувања за неговиот евентуален развој.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Останете информирани за напредокот на вештачката интелигенција и AGI, редовно информирајќи ги и вработените и членовите на парламентот за најновите случувања и нивните потенцијални влијанија.
- Соработувајте со тинк-тенкови, истражувачки институции и меѓународни организации фокусирани на AGI за да ја искористите севкупната експертиза.

Со гледување на AGI

Со оглед на тековната дебата околу изводливоста и временската рамка на AGI, можеби е неопходно да се преземат проактивни мерки од страна на парламентот. Додека неизвесноста ја доведува во прашање нејзината реализација, овие насоки заземаат прогресивен став, препознавајќи ја потребата да се проценат и адресираат потенцијалните влијанија врз демократските институции, со што се обезбедува подготвеност за идна технолошка точка на пресврт во однос на напредокот.

В.

Прашањата за приватност и безбедност во однос на вештачката интелигенција

Прашањата за приватност и безбедност на вештачката интелигенција се важни кога се регулира вештачката интелигенција во парламентарното опкружување бидејќи системите со вештачка интелигенција често обработуваат чувствителни податоци, како што се личните информации или податоците за националната безбедност. Без соодветни мерки за приватност и безбедност, постои ризик од прекршување на податоците, кражба на идентитет и други штетни исходи. Ова може да ја поткопа довербата на јавноста во парламентарниот процес и да му наштети на демократскиот систем.

Сајбер-безбедноста и приватноста, вклучително и заштитата на личните податоци, најдобро се вклучени „согласно структурата“, и како такви, обуката, прецизното подесување и воведувањето на моделите на вештачка интелигенција мора да обезбедат гаранции за парламентите пред нивно усвојување. Безбедното обработување на информации за лична идентификација (PII) е од најголема важност. Мора да се разгледа и суверенитетот на податоците (концептот дека податоците подлежат на правото на земјата каде што се собираат или чуваат), имајќи ја предвид меѓујурисдикциската и меѓународната природа на парламентарните постапки.

Загрижува ризикот од прекумерно потпирање на вештачката интелигенција, што може да се реши само преку ригорозна стратегија за вештачката интелигенција и управување со портфолиото на апликации. Генерално, човечкиот надзор во безбедносните одлуки мора да се смета за најважен.

в.1. Вградување безбедносни и стабилни безбедносни карактеристики во парламентарните системи за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Вградувањето безбедносни и стабилни безбедносни карактеристики во парламентарните системи за вештачка интелигенција е од клучно значење за заштита на поединците, интранетот и самата институција од потенцијална штета и закани за сајбер-безбедноста. Сеопфатен пристап за безбедност по дизајн може да помогне да се зајакне безбедноста и сигурноста на системите за вештачка интелигенција во законодавните тела.

> Дали има познати примери?

Резолуциите и препораките на Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) за вештачката интелигенција во 2020 година вклучуваат, меѓу другото, принципи за безбедност и сигурност.⁴⁸

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да обезбеди безбедност и сигурност во системите за вештачка интелигенција со тоа што ќе бара ригорозно тестирање, енкрипција и усогласеност со стандардите за сајбер-безбедност. Треба да се воспостави континуиран мониторинг, проценки на ранливоста и протоколи за одговор за да се спречи штета на поединци, да се заштити интранетот и да се заштити институцијата од потенцијални закани и прекршувања.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Да се поттикне култура на безбедносна свест во рамките на парламентарниот работен простор, каде што поединците се будни и проактивни во идентификувањето и пријавувањето на безбедносните проблеми.
- Формирајте посветен тим за сајбер-безбедност или единица одговорна за континуирано следење и подобрување на безбедноста на системите за вештачка интелигенција.
- Соработка со владини агенции за сајбер-безбедност и експерти за насоки за ефикасно обезбедување на парламентарните системи за вештачка интелигенција.
- Имајте на ум дека многу пратеници сакаат да работат со вештачка интелигенција што генерира текст. За таква услуга, мора да се користат внатрешни ботови за разговор и ограничувања на пристапот за да се осигура дека доверливите податоци не се ненамерно откриени на неовластени трети страни.

⁴⁸ PACE (2020). Вештачка интелигенција: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

в.2. Вклучување на концепти за приватност по дизајн во развојот на парламентарните системи за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Вклучувањето на заштитата на приватноста по дизајн и распоредувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција може да биде корисно за да се заштитат чувствителните информации и да се обезбеди одговорна употреба на вештачка интелигенција. Тие треба да бидат дизајнирани и распоредени на начин кој ги почитува правата на приватност на поединците и е во согласност со законите за заштита на податоците, со што се промовира одговорна и етичка употреба на вештачка интелигенција.

> Дали има познати примери?

Во 2020 година, Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) усвои сет на резолуции и препораки, меѓу другото, за приватноста и заштитата на податоците.⁴⁹

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите можат да ги интегрираат мерките за приватност со придржување до цврста енкрипција на податоците, контроли за пристап и редовни безбедносни ревизии. Дизајнот на вештачката интелигенција треба да вклучува принципи за приватност по дизајн и усогласеност со постојните прописи за заштита на податоците за да се обезбеди највисоко ниво на заштита на приватноста во парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Соработувајте со експерти за приватност, правни професионалци и органи за заштита на податоци за да обезбедите усогласеност со прописите за приватност.
- Вклучете се во редовни програми за обука и свест за парламентарниот персонал и членовите во врска со приватноста и заштитата на податоците во контекст на вештачка интелигенција.
- Бидете информирани за еволутивните закани за приватноста и соодветно прилагодете ги системите и практиките за вештачка интелигенција.

⁴⁹ PACE (2020). Вештачка интелигенција: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

в.3. Осигурајте се дека личните информации (PII) обработени од системите за вештачка интелигенција се обезбедени и дека се воспоставени соодветни заштитни мерки

> Зошто е ова важно?

Обезбедувањето лични информации за идентификација (PII) кога се вклучени системи за вештачка интелигенција е најважно за заштита на приватноста на поединците и усогласување со прописите за заштита на податоците. Ова упатство е прецизирање на претходното, конкретно се однесува на заштитата на личните податоци.

> Дали има познати примери?

Во 2020 година, Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) усвои сет на резолуции и препораки, меѓу другото, за приватноста и заштитата на податоците.⁵⁰

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот мора да признае дека системите за вештачка интелигенција се справуваат со лични информации за идентификација, барајќи строги протоколи за заштита на податоците. Ова бара имплементација на силна енкрипција, контроли за пристап и ревизии. Дополнително, парламентите треба да воспостават внатрешен и надворешен надзор за да обезбедат усогласеност со прописите за заштита на податоците и етичките стандарди, на пример, преку автоматска псевдонимизација на лични информации за идентификација која може да ги заштити чувствителните информации обработени од системите за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Почитувајте ги релевантните закони и прописи за заштита на податоците, како што е Општата регулатива за заштита на податоците (GDPR), Законот за преносливост и отчетност⁵¹ на здравственото осигурување (HIPAA)⁵² или други важечки регионални закони, при ракување со лични информации за идентификација.
- Редовно ажурирајте ги персоналот и членовите за најдобрите практики за безбедност на лични информации за идентификација и политиките за заштита на податоците.
- Соработувајте со експерти за приватност и безбедност за да се осигурате дека ракувањето со лични информации за идентификација во системите за вештачка интелигенција е во согласност со индустриските стандарди и најдобрите практики.

Следејќи ги овие чекори и согледувања, парламентарните институции можат да воспостават цврсти заштитни мерки за заштита на лични информации за идентификација кога се вклучени системи со вештачка интелигенција, обезбедувајќи безбедност на податоците и приватност за поединците, додека остануваат во согласност со прописите за заштита на податоците.

⁵⁰ PACE (2020). Artificial Intelligence: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

⁵¹ Регулотива (EY) 2016/679

⁵² HIPAA (1996). Pub. L. No. 104-191

в.4. Разбирање на она што се чува, обработува и снима во кој било аутсорсинг систем за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

При аутсорсинг на решенија за вештачка интелигенција за парламентарна употреба, предуслов е да се има сеопфатно разбирање за тоа кои податоци се чуваат, обработуваат и фаќаат од системот за вештачка интелигенција, со посебен фокус на приватноста, заштитата на податоците и доверливоста.

> Дали има познати примери?

На ниво на принципи, видете го принципот на вештачка интелигенција на PACE 2020 за приватност и заштита на податоците.⁵³ Во јуни 2023 година, по два месеци експериментирање со GPT 4.0, главниот административен службеник (CAO) на Претставничкиот дом на САД се јави во канцелариите на Конгресот за да ја ограничи употребата на комерцијалните LLM услуги и да се врати на ChatGPT, истовремено давајќи насоки за тоа како да се заштитат чувствителните податоци.⁵⁴

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот треба да побара транспарентни практики за податоци, детален инвентар на податоци и ригорозни проценки на приватноста. Договорите треба да ги специфицираат употребата и заштитата на податоците, при што продавачите од трети страни треба да ги почитуваат строгите стандарди за приватност и безбедност за да ги заштитат чувствителните парламентарни информации и да обезбедат усогласеност со прописите за приватност.

Продавачите, исто така, мора да се придржуваат до ригорозните стандарди што се очекуваат од давателите на услуги во секторите со висока безбедност.

> Дополнителни препораки и согледувања

Ангажирајте правни експерти и експерти за приватност за да ги разгледате договорите и спогодбите со добавувачот на надворешни услуги за да се осигурате дека согледувањата за приватноста и доверливоста се соодветно разгледани.

Бидете информирани за развојот на прописите за заштита на податоците и соодветно прилагодете ги аранжманите за надворешни услуги (аутсорсинг).

53 PACE (2020). PACE (2020). Artificial Intelligence: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

54 Harris, M., & Wilson, A. (2024). Harris, M., & Wilson, A. (2024). Representative Bodies in the AI Era: Insights for Legislatures. Volume 1. POPVOX Foundation. <https://www.popvox.org/ai-vol1>

в.5. Разбирање и согласување со какви било прашања за суверенитетот на податоците и инфраструктурата при обработка на податоците

> Зошто е ова важно?

Разбирањето и согласувањето со прашањата за суверенитетот на податоците и инфраструктурата при обработката на податоците, особено во контекст на надворешни услугите на вештачка интелигенција, е од клучно значење за да се обезбеди усогласеност со прописите за заштита на податоците и да се решат потенцијалните правни и геополитички проблеми.

> Дали има познати примери?

Користењето комерцијален систем за вештачка интелигенција развиен и базиран во една земја може да биде ризик за кој било парламент во други земји. Главниот пример тука е ChatGPT⁵⁵ од американската компанија OpenAI Inc. Иако се користи од страна на Конгресот на САД, од причини на националната безбедност, други парламенти може да ги разгледаат моделите со отворен код или специфични за земјата, кои работат во безбедни и обезбедени инфраструктурни средини.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите треба да ги идентификуваат проблемите со суверенитетот на податоците преку спроведување проценки на влијанието, појаснување на сопственоста на податоците и воспоставување правила за јурисдикција. Договорите и политиките мора да дефинираат како се обработуваат податоците и да обезбедат усогласеност со локалните и меѓународните регулативи, поттикнувајќи заедничко разбирање на суверенитетот на податоците во рамките на парламентарниот контекст на вештачка

интелигенција. Конечно, националните парламенти треба да го истражат користењето на системите за вештачка интелигенција кои ја користат националната инфраструктура за компјутери со високи перформанси (HPC)

> Дополнителни препораки и согледувања

- Бидете информирани за развојот на прописите за суверенитет на податоците и геополитичките случувања кои можат да влијаат на аранжманите за обработка на податоци.
- Размислете за употреба на енкрипција и безбедни комуникациски протоколи при пренос на податоци преку границите за да се ублажи ризикот од пресретнување на податоци или неовластен пристап.

Следејќи ги овие чекори и согледувања, парламентарните институции можат ефикасно да се справат со прашањата за суверенитетот на податоците, осигурувајќи дека податоците се обработуваат во согласност со законските барања и решавајќи ги потенцијалните предизвици поврзани со прекуграничниот трансфер на податоци при надворешни услуги на системите за вештачка интелигенција. Во овој контекст, суверенитетот на податоците за обука и тестирање, исто така, би можел да се испита како посебен концепт.

55 ChatGPT. <https://chat.openai.com>

в.6. Осигурајте се дека вештачката интелигенција не може да го замени оригиналниот изворен материјал со синтетички податоци

> Зошто е ова важно?

Признавањето дека парламентарната вештачка интелигенција не треба да го замени оригиналниот изворен материјал со генерирана, а со тоа и синтетичка содржина, туку да го дополни просторот на парламентарниот корпус на смислен начин е основно упатство за одговорна и ефективна употреба на вештачка интелигенција. На овој начин, неговите законски, судски и административни документи не се менуваат со текот на времето, така што се одржува точноста и интегритетот на историските и современите податоци. Рансомверските напади базирани на вештачка интелигенција кои ги шифрираат и презапишуваат парламентарните податоци се типично критично сценарио што треба да се избегнува.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот мора да признае дека вештачката интелигенција треба да го надополни, а не да го замени оригиналниот изворен материјал. Треба да постави строги упатства и работни процеси кои му даваат приоритет на човечкиот надзор и донесување одлуки, додека вештачката интелигенција служи како вредна алатка за анализа и зголемување на податоците, осигурувајќи дека ги дополнува, наместо да ги заменува, парламентарните работни производи.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Да се овозможи култура на одговорна употреба на вештачката интелигенција во рамките на парламентарниот работен простор, каде што се нагласува човечкото расудување и важноста на оригиналниот изворен материјал.
- Соработувајте со експерти и организации за етика на вештачка интелигенција за да развиете упатства и практики кои ја зајакнуваат улогата на вештачка интелигенција како дополнителна алатка.

Следејќи ги овие чекори и согледувања, парламентарните институции можат да обезбедат дека вештачка интелигенција се користи на начин кој го почитува приматот на оригиналниот изворен материјал и човечкото расудување, истовремено користејќи ги придобивките од вештачка интелигенција како вредна дополнителна алатка.

в.7. Препознавање дека преголемото потпирање на вештачка интелигенција може да биде ризично

> Зошто е ова важно?

Препознавањето на ризикот од преголемо потпирање на системите за вештачка интелигенција во парламентарниот контекст е од клучно значење за да се спречи лажно чувство на безбедност и да се задржи доминантната улога на човечкото расудување. Парламентарните институции можат да постигнат рамнотежа помеѓу искористувањето на придобивките од вештачка интелигенција и одржувањето на здрав скептицизам за да се спречи преголемата доверба и лажното чувство на безбедност што може да го донесе.

> Дали има познати примери?

Во моментов постојат неколку парламентарни актери ширум светот кои користат LLM во нивната работа. Истражувањата веќе укажаа на потенцијалните ризици од прекумерна зависност од вештачка интелигенција, што може да создаде погрешно чувство на безбедност за време на парламентарното работење. Затоа, се советува претпазливост со воздржување од безусловна доверба во LLM и нивните резултати, а во исто време да се препознае веројатноста за генерирање халуцинации и грешки.⁵⁶

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот мора да биде внимателен во врска со преголемата зависност од вештачка интелигенција, препознавајќи го потенцијалот за самозадоволство и лажно чувство на безбедност. Оттука, треба континуирано да дава приоритет на човечката вклученост и донесување одлуки и да одржува проактивен пристап кон управувањето со системот за вештачка интелигенција за да се спречи непотребна зависност што би можела да го загрози парламентарниот интегритет и ефективност.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Поттикнување на култура во рамките на парламентарниот работен простор што го поттикнува критичкото размислување и активното ангажирање на човечкиот интелект заедно со системите за вештачка интелигенција.
- Спроведување редовни анкети и сесии за повратни информации со персоналот и членовите за да се измери нивната перцепција за вештачка интелигенција и нејзината улога во парламентарните процеси.

⁵⁶ Salvagno, M., Taccone, F. S., & Gerli, A. G. (2023). Artificial intelligence hallucinations. *Critical Care*, 27(1), 180

в.8. Обезбедување на податоци за обука и тестирање на кој било парламентарен систем за вештачка интелигенција за да се заштити од сајбер-безбедносни напади со цел преквалификација на системот за интеракција на специфичен начин

> Зошто е ова важно?

Обезбедувањето на податоците за обука на парламентарните системи за вештачка интелигенција е од клучно значење за да се спречи обидот на противниците да манипулираат или да ги преквалификуваат овие системи за злонамерни цели. Со ова се заштитува интегритетот и веродостојноста на согледувањата и препораките генерирани од вештачка интелигенција во парламентарниот простор.

> Дали има познати примери?

Бројни извештаи детално ги опишуваат нападите врз парламентарните системи, но до сега не постојат евидентирани или јавно документирани напади врз парламентарните системи за вештачка интелигенција. Пристапот за управување со податоци за парламентарната вештачка интелигенција останува неоткриен.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентите треба да применат силни мерки за сајбер-безбедност, вклучувајќи енкрипција и контрола на пристапот, за да ги заштитат податоците за обука од противниците. Редовните безбедносни ревизии, системите за откривање упад и строгите протоколи за пристап до податоци можат да спречат неовластени обиди за преквалификација на системите за вештачка интелигенција, обезбедувајќи интегритет на интеракциите на парламентарната вештачка интелигенција и заштита од злонамерни фалсификати.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Соработувајте со експерти за сајбер-безбедност за континуирана проценка и подобрување на безбедноста на податоците за обука и системите за вештачка интелигенција.
- Развијте план за одговор на инциденти специфичен за прекршувања на податоци или безбедносни инциденти поврзани со податоци за обука.

в.9. Погрижете се безбедносните одлуки да ги донесуваат луѓето

> Зошто е ова важно?

Нагласувањето на важноста на човечкиот надзор и осигурувањето дека безбедносните одлуки се пренесуваат на човечки оператори е критичен аспект на одговорното користење на вештачка интелигенција, особено во парламентарниот контекст.

> Дали има познати примери?

Резолуциите и препораките на Парламентарното собрание на Советот на Европа (PACE) 2020 конкретно се однесуваат на принципот на вештачка интелигенција за човечка одговорност за одлуките.⁵⁷

> Како може ова да се спроведе?

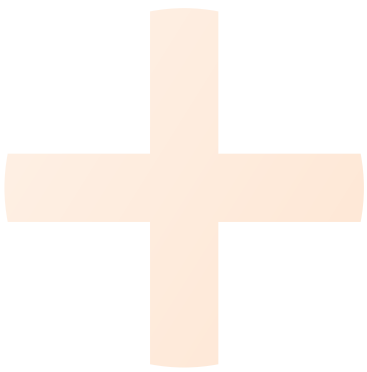
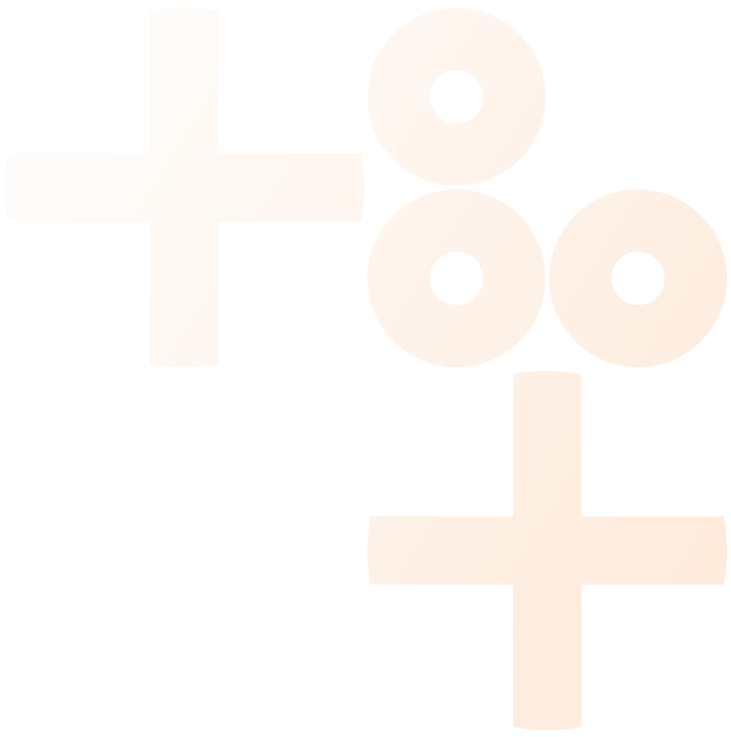
Парламентот треба да спроведе деловник за работа и протоколи кои го овластуваат пренесувањето на безбедносните одлуки на човечките оператори. Системите со вештачка интелигенција можат да помогнат во откривањето закани, но луѓето треба да донесат критички безбедносни одлуки, обезбедувајќи одговорност, етички согледувања и способност ефикасно да одговорат на сложените, еволуирачки закани.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Обидувајте да се воспостави култура на будност и одговорност во рамките на парламентарниот работен простор, каде што човечките оператори се охрабруваат активно да се вклучат во системите за вештачка интелигенција и да ги доведуваат во прашање нивните резултати кога е потребно.
- Соработувајте со експерти за сајбер-безбедност и професионалци за да го зајакнете човечкиот надзор и да ги зајакнете мерките за безбедност на вештачката интелигенција.

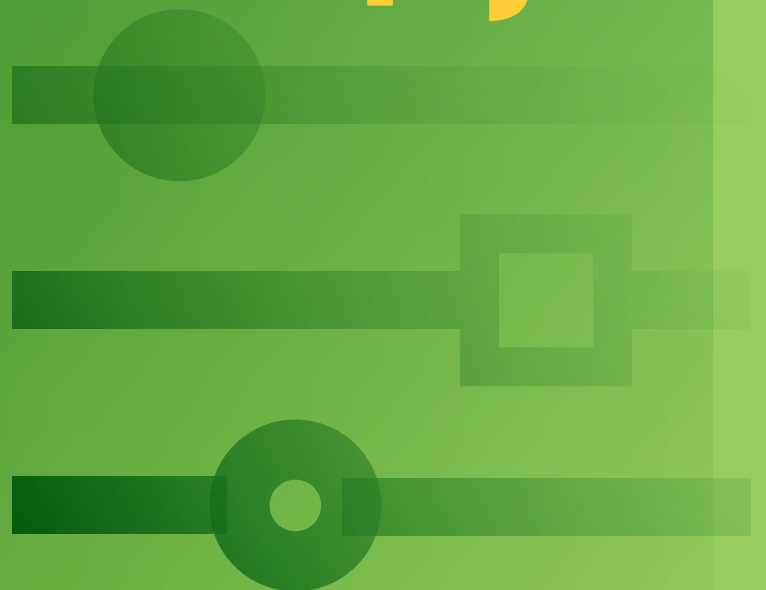
Следејќи ги овие чекори и согледувања, парламентарните институции можат да ја задржат примарната улога на човечкиот надзор во безбедноста на вештачка интелигенција, ефикасно да одговорат на безбедносните инциденти и да обезбедат одговорна и безбедна употреба на вештачка интелигенција во парламентарниот контекст.

⁵⁷ PACE (2020). Artificial Intelligence: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>

Г.

Управување и надзор на вештачката интелигенција

Системите за вештачката интелигенција треба да се развиваат и распоредуваат на начини кои се во согласност со демократските вредности и процеси. Парламентарниот надзор може да обезбеди легитимитет на резултатите базирани на вештачка интелигенција, додека ефективното управување со вештачката интелигенција може да промовира иновации и да го унапреди јавниот интерес.

Брзата појава на проекти за вештачка интелигенција во различни фази на зрелост бара внимателна интеграција во поширока дигитална парламентарна стратегија. Меѓу неколкуте технолошки предизвици, ефикасното управување со податоци и протоколите за управување мора да се ажурираат за новата реалност на широко распространетата употреба на вештачката интелигенција. Воспоставувањето на парламентарен етички надзор на вештачката интелигенција, исто така, ќе обезбеди внимателно усогласување на стратегијата и практиката. Тимовите за управување може да се сметаат за одговорни за проценката на ефектите од парламентарната вештачката интелигенција врз различни практики. Чинителите на вештачката интелигенција за развој на политики ќе обезбедат парламентите да станат агенти на промени и лидери за усвојување, помагајќи целосно да се искористи потенцијалот на вештачката интелигенција во целото општество.

г.1. Вградување на дизајнот и имплементацијата на системите за вештачка интелигенција во поширока дигитална парламентарна стратегија

> Зошто е ова важно?

Вградувањето на дизајнот и имплементацијата на системите за вештачка интелигенција во поширока дигитална парламентарна стратегија гарантира дека вештачката интелигенција ефективно придонесува за парламентарните цели и задачи, истовремено усогласувајќи се со севкупните напори за дигитална трансформација на институцијата и зајакнување на ефикасноста, транспарентноста и одговорноста.

> Дали има познати примери?

Во февруари 2024 година, Надзорниот одбор за документациони активности на Италијанскиот пратенички дом објави сет на принципи за користење на вештачка интелигенција за поддршка на работата на парламентот.⁵⁸ Парламентарните системи за вештачка интелигенција се вградени во дигиталната стратегија за 2021-2024 година на бразилскиот Дом на пратеници.⁵⁹

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ги интегрира системите за вештачка интелигенција во поширока дигитална стратегија преку усогласување на целите на вештачката интелигенција со сеопфатните парламентарни цели, нагласувајќи ја меѓуфункционалната соработка, обезбедувајќи приспособливост и прилагодување на вештачката интелигенција за да ги надополни постојните дигитални иницијативи. Овој пристап гарантира дека вештачката интелигенција служи како интегрална компонента на парламентарниот дигитален екосистем.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Побарајте придонес и експертиза од специјалисти за вештачка интелигенција, дигитални стратегии и технолошки лидери за да го информирате процесот на интеграција.
- Редовно прегледувајте ја и ажурирајте ја дигиталната парламентарна стратегија за да се осигурате дека таа останува усогласена со развојот на пејзажот на вештачката интелигенција.

58 Italian Chamber of Deputies, Using Artificial Intelligence to support parliamentary work. https://comunicazione.camera.it/sites/comunicazione/files/notiz_prima_pag/allegati/Rappporto_IA_ENG_WEB_V2.pdf

59 Brazilian Congress, Chamber of Deputies, Digital Strategy 2021-2024. <https://www2.camara.leg.br/a-camara/estruturaadm/gestao-na-camara-dos-deputados/gestao-estrategica-na-camara-dos-deputados/gestao-estrategica-de-tic/estrategia-digital>

г.2. Користете ефикасни протоколи за управување со податоци кои обезбедуваат точност, комплетност и безбедност на податоците што се користат во системите за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Треба да се воспостават ефикасни протоколи за менаџирање и управување со податоци за да се обезбеди точност, комплетност и безбедност на податоците што се користат во системите за вештачка интелигенција во рамките на парламентарните процеси, промовирајќи транспарентност, отчетност и ефективна употреба на вештачка интелигенција во парламентарните процеси.

> Дали има познати примери?

Иако управувањето со податоци е добро воспоставен концепт,⁶⁰ специфични шеми за управување со податоци за парламентите не се дефинирани. Покрај тоа, не може да се идентификуваат сеопфатни протоколи за управување со податоците што се користат во парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да воспостави ригорозни протоколи за управување со податоци за да одржува точни, целосни и безбедни податоци за системите со вештачка интелигенција. Ова вклучува проверки на квалитетот на податоците, енкрипција, контроли на пристап, редовни ревизии и усогласеност со прописите за заштита на податоците, обезбедувајќи сигурност и интегритет на податоците што се користат во апликациите со вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Соработувајте со експерти за управување со податоци и професионалци за да дизајнирате и имплементирате ефективни протоколи за управување со податоци.
- Ангажирајте се со пратениците и персоналот за да побарате нивен придонес и повратни информации во врска со практиките за управување со податоци. Во овој контекст, може да се разгледаат принципите и пристапот за пронаоѓање, достапност, интероперабилност и (управување) на повторна употреба (FAIR) на податоци.⁶¹

⁶⁰ Khatri, V., & Brown, C. V. (2010). Designing data governance. *Communications of the ACM*, 53(1), 148–152

⁶¹ FAIR означува податоци што може да се најдат, се достапни, интероперабилни и за повеќекратна употреба, видете GO FAIR, <https://www.go-fair.org/fair-principles/>

г.3. Создавање и оспособување на парламентарно тело за етички надзор или додавање на задачата на постоечка комисија за надзор која ги разгледува парламентарните системи и апликации за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Создавањето и зајакнувањето на парламентарно тело за етички надзор на вештачката интелигенција или доделувањето на задачата на постоечка комисија за надзор е проактивен пристап за да се обезбеди одговорна и етичка употреба на системите за вештачка интелигенција во парламентарните процеси.

> Дали има познати примери?

Тековните информации за парламентарните тела за етички надзор во врска со надзорот на вештачка интелигенција остануваат елементарни, бидејќи се чини дека парламентите се претпазливи по ова прашање, можеби поради ограничената експертиза во секторот.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да формира специјално тело за етички надзор или да овласти постоечка комисија да ги разгледува системите за вештачка интелигенција. Ова тело треба да се состои од експерти, пратеници и засегнати страни, обезбедувајќи транспарентни евалуации на апликациите за вештачка интелигенција. Редовните проценки, придржувањето кон етичките упатства и јавната одговорност можат да придонесат за одговорна и непристрасна употреба на вештачката интелигенција во парламентарните средини.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Поттикнете го надзорното тело да соработува со меѓународни организации и институции кои се фокусираат на етиката на вештачката интелигенција за да бидат информирани за најдобрите глобални практики.
- Да се објави работата и влијанието на надзорното тело за градење доверба и кредибилитет со парламентарните чинители и јавноста.

г.4. Следење на ефектите од вештачката интелигенција врз широк спектар на критични прашања

> Зошто е ова важно?

Континуираното следење на ефектите од вештачката интелигенција врз широк спектар на прашања, вклучувајќи интелектуална сопственост, одговорност и отчетност, вработување и труд, социо-економски прашања, приватност и заштита на податоците, пристрасност и дискриминација, национална безбедност и одбрана, етичко управување и надзор и прашања поврзани со животната средина, може да се искористи за да се разберат импликациите и да се донесат информирани одлуки во врска со неговото спроведување.

> Дали има познати примери?

Проценките на влијанието најчесто се користат во донесувањето закони во рамките на неколку парламентарни системи. Сепак, проценката на ефектите од вештачката интелигенција сè уште не е практично разгледана.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ги процени ефектите од вештачката интелигенција врз овие прашања преку тековни истражувања, консултации и проценки на влијанието. Соработката со експерти, ангажирањето на засегнатите страни и редовното разгледување на апликациите за вештачка интелигенција обезбедува сеопфатна евалуација, овозможувајќи им на законодавците да ги прилагодат политиките и регулативите за да се справат со еволутивните предизвици во различни домени.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Размислете за формирање на специјална парламентарна комисија или работна група за надгледување и координирање на проценката на ефектите од вештачката интелигенција за различни прашања.
- Развивајте сеопфатна рамка за спроведување проценки на влијанието, вклучувајќи стандардизирани методологии и механизми за известување. Со спроведување на темелни проценки за овие клучни прашања, парламентарните институции можат да стекнат сеопфатно разбирање за ефектите на вештачката интелигенција и да донесат информирани одлуки за да ги искористат нејзините придобивки, истовремено ублажувајќи ги потенцијалните ризици и предизвици.

г.5. Обезбедувајте безбеден пристап и контрола врз податоците што се користат во парламентарните системи за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Обезбедувањето безбеден пристап и контрола врз податоците што се користат во парламентарните системи за вештачка интелигенција е од клучно значење за одржување на отчетноста, заштитата на податоците и безбедноста на податоците. Ова, пак, им овозможува на парламентите да ги следат процесите на донесување одлуки од страна на системите за вештачка интелигенција.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да обезбеди безбеден пристап до податоците преку спроведување на цврсти протоколи за управување со податоци, контроли за пристап и енкрипција. За истата цел, парламентите можат да воспостават јасни политики за размена на податоци, да одобрат пристап врз основа на потребата да се знае и редовно да ги ревидираат податоците за да постигнат рамнотежа помеѓу безбедноста на пристапот и контролата во парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

Институциите можат да вработат или да соработуваат со експерти за приватност на податоците и специјалисти за сајбер-безбедност за да дизајнираат и имплементираат цврсти мерки за пристап и контрола на податоците. Во исто време, тие можат да останат на врвот на развојот на прописите за заштита на податоците за да обезбедат усогласеност со променливите законски барања.

г.б. Соработка со засегнатите страни од различни сектори за развој на отпорни политики и регулативи кои поттикнуваат иновации, истовремено заштитувајќи ги човековите права

> Зошто е ова важно?

Соработката со засегнатите страни од различни сектори, вклучувајќи ги и другите парламенти, академијата, граѓанското општество и индустријата, се смета за од суштинско значење за развивање на отпорни политики и регулативи кои постигнуваат рамнотежа помеѓу поттикнувањето на иновациите и заштитата на човековите права во парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дали има познати примери?

Формиран во 2017 година, Hellenic Optical Character Recognition (OCR) Team⁶², е научна краудсорсинг иницијатива која ја олеснува соработката меѓу репрезентативните институции, парламентарните научници и професионалците на глобално ниво.^{63 64}

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ја поттикне соработката со различни засегнати страни преку отворен дијалог, работни групи за соработка и размена на знаења. Соработката може да вклучува придонес од академските институции, граѓанското општество, индустријата и интерпарламентарните мрежи и може да помогне во креирањето на добро информирани политики кои поттикнуваат

иновации, истовремено почитувајќи ги човековите права и етичките принципи во развојот и регулирањето на вештачката интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Редовно прегледувајте ги и ажурирајте ги политиките и регулативите за вештачка интелигенција за да се прилагодите на развојот на технологијата и општествените потреби.
- Промовирање на транспарентност во креирањето политики преку јавно достапни нацрти, предлози и проценки на влијанието за проверка и повратни информации.

Клучни предлози за управување и надзор на вештачката интелигенција

Клучните предлози за управување и надзор на вештачката интелигенција би можеле да вклучуваат назначување на службеник на парламентот кој ќе го надгледува управувањето и усогласеноста со вештачката интелигенција. Дополнително, воспоставувањето на портал за транспарентност на вештачката интелигенција може да ја зајакне одговорноста и довербата на јавноста. Понатаму, обезбедувањето обука за вештачка интелигенција за парламентарците може да обезбеди информирано донесување одлуки и ефективно користење на технологиите за вештачка интелигенција во рамките на законодавните процеси.

62 Hellenic OCR Team. <https://hellenicocrteam.gr>

63 Fitsilis, F., & Mikros, G. (2021). Development and Validation of a Corpus of Written Parliamentary Questions in the Hellenic Parliament. *Journal of Open Humanities Data*, 7, p.18. <https://doi.org/10.5334/johd.45>

64 Koryzis, D., Dalas, A., Spiliotopoulos, D., & Fitsilis, F. (2021). ParlTech: Transformation Framework for the Digital Parliament. *Big Data and Cognitive Computing* 5(1):15. <https://doi.org/10.3390/bdcc5010015>

Д.

Дизајн и работа на системот за вештачка интелигенција

Дизајнот и оперативните насоки обезбедуваат рамка за воведување на вештачка интелигенција во парламентарниот работен простор. Тие ја истакнуваат важноста од регулирање на употребата на системите за вештачка интелигенција, проценка на ризиците и следење на нивното влијание. Дополнително, тие ја нагласуваат потребата да се обезбеди точност и етички согледувања и да се вклучат сите релевантни чинители во процесот на донесување одлуки.

Бројни технолошки прашања се покренуваат со проекти за вештачка интелигенција, кои ги презентираат и можностите за иновации и ризиците за парламентарните институции. Имплементацијата на стандардизирани шеми и процеси на податоци е од суштинско значење за вештачката интелигенција да се прилагоди на политизираната природа на парламентарните информации. Акцентот на објаснувањето на алгоритмите за вештачка интелигенција е исто така важен за да се осигура дека одлуките на избраните функционери можат да бидат транспарентно поврзани со нивните критериуми и докази за поддршка. Градењето на стабилни и сигурни системи за вештачка интелигенција ќе бара поголема грижа, како и за репродуктивност на одлуките и учење од најдобрите случаи. Парламентите, исто така, можат да помогнат во регулирањето на употребата и распоредувањето на вештачка интелигенција, како во рамките на нивните институции, така и за општеството, со тоа што ќе служат како водечки корисници. Мониторингот и евалуацијата на системите за вештачка интелигенција, исто така, ќе бара отворена архитектура што ќе овозможи поголем пристап на тимовите за надзор до крајните корисници со согласност. На крајот, парламентарните чинители мора да постигнат договор за минималните нивоа на точност, квалитетот на донесување одлуки и институционалните перформанси.

д.1. Спроведување на стандардизирани шеми и процеси на податоци за да се обезбеди интероперабилност и компатибилност низ различни платформи и апликации за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Спроведувањето на стандардизирани шеми и процеси на податоци, идеално користејќи ги стандардите на Меѓународната организација за стандардизација (ISO), е неопходно за да се обезбеди интероперабилност и компатибилност низ различни платформи и апликации во рамките на парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дали има познати примери?

Од клучно значење е да се развијат структурирани, потврдени и отворени збирки на податоци, по можност во стандардизиран формат. Правните стандарди како што е Акома Нтосо (AKN) би можеле да понудат долгорочни придобивки преку олеснување на хармонизацијата на правните извори и системската интероперабилност.⁶⁵ AKN рутински се користи од страна на Европскиот парламент, Сенатот на Италија, Сенатот на Бразил, Парламентот на Уругвај, Домот на пратениците на Аргентина, Домот на пратениците на Чиле, институциите на Велика Британија и Претставничкиот дом на САД.⁶⁶

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да формира централизирано регулаторно тело за дефинирање и спроведување на стандардизирани шеми и процеси на податоци. Ова тело треба да соработува со технолошки експерти, да постави јасни упатства и да даде мандат за придржување кон сите платформи и апликации, поттикнувајќи интероперабилност и компатибилност, истовремено осигурувајќи дека се исполнети стандардите за безбедност и приватност на податоците.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Спроведување на периодични прегледи и ажурирања на стандардизирани шеми и процеси на податоци за да се приспособат на потребите за податоци и технолошкиот напредок.
- Барајте придонес и повратни информации од експертите и засегнатите страни во управувањето со податоците и интероперабилноста за постојано подобрување на напорите за стандардизација.

⁶⁵ Акома Ntoso Верзија 1.0. Дел 1: XML речник. <http://docs.oasis-open.org/legaldocml/akn-core/v1.0/akn-core-v1.0-part1-vocabulary.html>

⁶⁶ Случаи на употреба на Акома Ntoso. http://lime.cirsfid.unibo.it/?page_id=231

д.2. Нагласувањето на објаснувањето на алгоритмите за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Нагласувањето на објаснувањето на алгоритмите за вештачка интелигенција поврзано со случаите на парламентарна употреба гарантира дека расудувањето зад одлуките и препораките управувани од вештачка интелигенција е јасно, разбирливо и достапно за релевантните засегнати страни. Ова е од клучно значење за поттикнување на довербата, разбирањето и транспарентноста и овозможување на информирано донесување одлуки во рамките на парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да овласти транспарентни системи за вештачка интелигенција со тоа што ќе бара од програмерите да користат објаснувачки алгоритми. Ова вклучува користење на толкувачки модели, обезбедување разбирлива документација и воспоставување механизми за надзор за да се обезбеди отчетност.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Јасно комуницирајте ги ограничувањата на објаснувањата на алгоритмите за вештачка интелигенција за да управувате со очекувањата и да избегнете погрешни сфаќања.
- Развивајте стандардизирани обрасци или упатства за објаснувања на алгоритмите за вештачка интелигенција за да се обезбеди конзистентност и јасност.

д.3. Изградба на стабилни и сигурни парламентарни системи за вештачка интелигенција кои вклучуваат способност за откривање и корекција на грешки и неуспеси

> Зошто е ова важно?

Градењето на стабилни и сигурни парламентарни системи за вештачка интелигенција со можности за откривање и корекција на грешки е од клучно значење за одржување на интегритетот и ефективностa на овие системи.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да обезбеди стабилни системи за вештачка интелигенција со задолжително ригорозно тестирање, континуирано следење и спроведување на механизми за безбедност од неуспех. Редовните ревизии, повратните информации и посветеното тело за надзор можат веднаш да ги откријат и поправат грешките, да ја подобрат сигурноста и да го одржат интегритетот на парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Спроведувајте редовни ревизии на системот и прегледи по спроведувањето за да се идентификуваат областите за подобрување на сигурноста на системот и справувањето со грешки.
- Соработувајте со експерти во софтверското инженерство и инженерството за сигурност за да се осигурате дека се следат најдобрите практики.

д.4. Регулирање на употребата и распоредувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција, вклучувајќи проценки на ризик, барања за лиценцирање и стандарди за безбедност

> Зошто е ова важно?

Регулирањето на употребата и распоредувањето на парламентарните системи за вештачка интелигенција преку правно обврзувачки и необврзувачки инструменти е од витално значење за да се обезбеди одговорно и етичко усвојување на технологиите за вештачка интелигенција во рамките на парламентарните процеси

> Дали има познати примери?

Од средината на 2024 година, не се идентификувани конкретни регулаторни мерки. Овие упатства би можеле да послужат како инспирација или основа за дефинирање на таквите мерки во парламентите.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ги регулира системите за вештачка интелигенција преку воспоставување сеопфатни рамки, спроведување проценки на ризикот и дефинирање на барањата за лиценцирање. Спроведувањето на безбедносните стандарди, периодичните ревизии и соработката со експертите обезбедуваат одговорно распоредување, поттикнувајќи безбедна и одговорна средина за парламентарните системи за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Соработувајте со експерти за етика на вештачка интелигенција, право и технолошка регулатива за да се осигурате дека регулаторната рамка е сеопфатна и ажурирана.
- Барајте придонес и повратни информации од релевантните засегнати страни, вклучувајќи го граѓанското општество, академијата и индустријата, кога развивате и ревидирате регулативи за системот за вештачка интелигенција.

д.5. Извршете проценка на ризикот за употреба на производ со софтвер како услуга (SaaS) или имплементација базирана на облак која содржи карактеристики на вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Извршете проценка на ризикот за употреба на производ со софтвер како услуга SaaS или имплементација базирана на облак со функции за вештачка интелигенција гарантира дека се почитуваат етичките согледувања и други заштитни мерки.

> Дали има познати примери?

Не се познати примери на рамки кои бараат проценки на ризик специјално за парламентарните системи базирани на вештачка интелигенција. Во поширока смисла, Законот за вештачка интелигенција на ЕУ вклучува споредливи одредби кои се однесуваат на особено способни и влијателни системи.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да спроведе темелна проценка на ризикот на SaaS или услугите на вештачка интелигенција базирани на облак со проценка на приватноста на податоците, безбедносните мерки, етичките согледувања и транспарентноста на продавачите. Воспоставувањето регулаторни упатства, барања за сертификација и континуирано следење обезбедува етичка и сеопфатна заштита при распоредувањето на таквите технологии.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Соработувајте со експерти за етика на вештачка интелигенција и одговорна вештачка интелигенција за да спроведете темелни проценки на ризикот и да се осигурате дека се воспоставени етички заштитни мерки.
- Поттикнете отворен дијалог со продавачот за да се справите со сите идентификувани ризици или грижи и да ја побарате неговата посветеност на етичката употреба на вештачка интелигенција.

д.б. Следење и евалуација на работата и излезот на парламентарните системи за вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Неопходно е редовно и систематско следење и оценување на парламентарните системи за вештачка интелигенција за прецизно да се процени нивното влијание врз парламентарните процеси и исходи. Континуираното следење на внатрешните излези на системот за вештачка интелигенција обезбедува информирано донесување одлуки и способност за прилагодување на прописите за одговорно парламентарно распоредување на вештачка интелигенција. Ова повторно ја зајакнува довербата во алатките и потенцијално го охрабрува нивното понатамошно користење од страна на пратениците и администраторите.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да воведо редовни проценки преку формирање надзорни комисии или соработка со надворешни експерти за да обезбеди непристрасни проценки. Покрај тоа, може да се доделат ресурси и персонал за спроведување на такви проценки.

> Дополнителни препораки и согледувања

Парламентарните институции треба постојано да го следат и оценуваат работењето и производството на нивните системи за вештачка интелигенција. Овој активен пристап овозможува континуирани подобрувања, одговорна употреба на вештачката интелигенција и усогласување со поголеми општествени цели.

д.7. Договорете минимално ниво на точност со сите релевантни засегнати страни пред прифаќањето на имплементацијата на вештачка интелигенција

> Зошто е ова важно?

Посакуваното ниво на точност за кој било парламентарен систем за вештачка интелигенција зависи од конкретната апликација и намената. Договорарањето на минимално ниво на точност за имплементација на вештачка интелигенција со релевантните засегнати страни е клучен чекор за да се осигура дека системите на вештачка интелигенција ги исполнуваат своите наменети цели и се користат ефикасно.

> Дали има познати примери?

Нема познати примери.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да обезбеди минимална точност со поставување репери за перформанси, спроведување независни евалуации и барање придонес од различни засегнати страни. Строгото тестирање, транспарентноста во процесите на валидација и барањето повратни информации олеснуваат информирани одлуки за имплементација на вештачка интелигенција, поттикнувајќи доверба и сигурност кај сите релевантни засегнати страни.

> Дополнителни препораки и согледувања

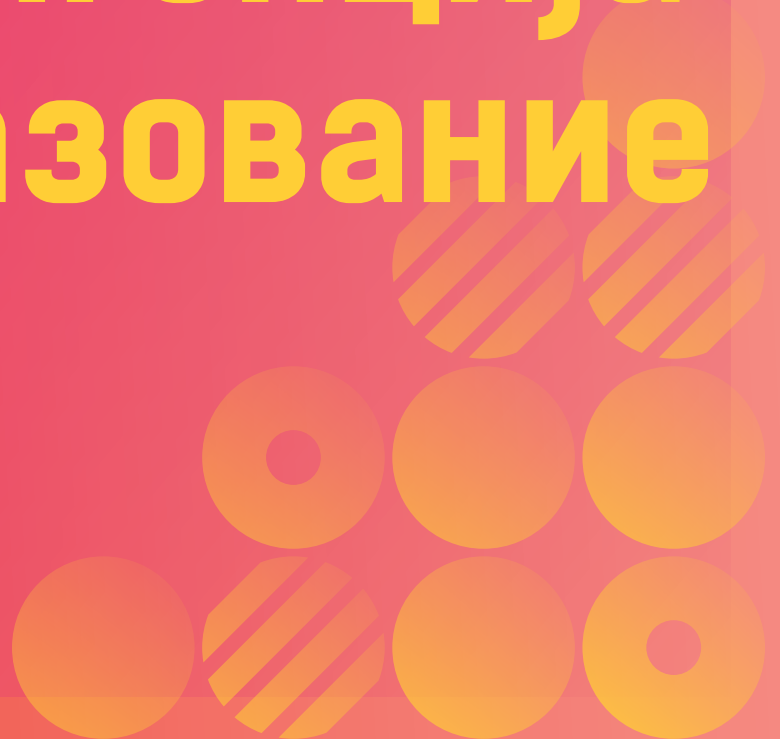
- Размислете за потенцијалните последици од лажните позитиви и лажните негативи при поставувањето на целите за точност, бидејќи тие може да имаат различни влијанија во различни случаи на употреба.
- Поттикнување отворена и транспарентна комуникација со засегнатите страни во текот на целиот процес за да се изгради доверба и да се обезбеди усогласување со целите за точност.

Средини во песочник и лаборатории за иновации

Кога се развива парламентарната технологија, работата во средини со вештачка интелигенција поттикнува експериментирање во контролирана средина, овозможувајќи истражување на апликации со вештачка интелигенција без ризик од оперативни нарушувања. Понатаму, воспоставувањето лаборатории за иновации обезбедува посебни простори за заедничко решавање на проблеми и итеративен развој на решенија за вештачка интелигенција прилагодени на парламентарните потреби. Овие иницијативи имаат потенцијал да промовираат агилност и иновации, истовремено обезбедувајќи непречена интеграција на технологиите на вештачка интелигенција во дизајнот и работењето на парламентарните системи.

е.

Градење капацитети за вештачка интелигенција и образование

Градењето на капацитетите и образованието се важни при воведувањето на вештачка интелигенција во парламентарниот работен простор, бидејќи тие можат да помогнат да се изградат знаења и вештини кај парламентарците и персоналот, што, пак, е најважно за ефикасно и одговорно користење на вештачка интелигенција. Ова вклучува разбирање на технологиите за вештачка интелигенција, нивните потенцијални апликации и нивното влијание врз општеството, како и етичките и правните согледувања што треба да се земат предвид. Со инвестирање во градење на капацитетите и образованието, парламентите можат да се осигураат дека се опремени да се справат со можностите и предизвиците на вештачка интелигенција. Градењето на капацитетите и едукацијата, исто така, опфаќаат обезбедување на пратениците и парламентарната служба со ресурсите што им се потребни за да се вклучат и да ја информираат јавноста за вештачката интелигенција и нејзината употреба во парламентарниот работен простор.

Воспоставувањето експертски тимови кои вклучуваат различни засегнати страни во отворена средина може да помогне во учењето и ширењето на најдобрите практики. Организирањето програми за обука за вештачка интелигенција, исто така, ќе стане сè поважно за градење на капацитетите и образованието, како во парламентите, така и надвор од нив.

Вештачката интелигенција ужива силен импулс низ целиот свет, овозможувајќи им на парламентите да имаат корист од размена на знаење и соработка во сите сегменти на општеството. Јавната едукација за употребата и границите на вештачка интелигенција во парламентот ќе обезбеди перцепциите и очекувањата да останат во рамките на реалноста, ресурсите и можностите на секоја јурисдикција.

е.1. Изградете посветен експертски тим за да бидете во тек со технолошките иновации во областа на вештачка интелигенција и пошироко

> Зошто е ова важно?

Градењето и проширувањето на експертски тим за следење на технолошките иновации во областа на вештачката интелигенција и пошироко значи дека парламентарните институции можат да останат информирани, да донесуваат информирани одлуки и ефикасно да ги искористат придобивките од вештачката интелигенција.

> Дали има познати примери?

Таквите задачи можат да ги преземат тела за предвидување. Финскиот парламент управува со Комитетот за иднината, кој практично претставува внатрешен тинк-тенк организација.⁶⁷ Во 2021 година, ова тело организираше иновативно парламентарно сослушување на систем за вештачка интелигенција.⁶⁸

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да изгради експертски тим преку инвестирање во континуирана обука, соработка со надворешни специјалисти и воспоставување партнерства со образовните институции и индустријата за вештачка интелигенција. Редовното ажурирање на знаењето, интердисциплинарното вработување и негувањето култура на иновации им овозможуваат на парламентарните тимови да бидат во тек со развојот на технологиите за вештачка интелигенција.

⁶⁷ Koskimaa, V., & Raunio, T. (2020). Encouraging a longer time horizon: the Committee for the Future in the Finnish Eduskunta. *The Journal of Legislative Studies*, 26(2), 159–179. <https://doi.org/10.1080/013572334.2020.1738670>

⁶⁸ Fitsilis, F. (2021). Artificial Intelligence (AI) in parliaments—preliminary analysis of the Eduskunta experiment. *The Journal of Legislative Studies*, 27(4), 621–633. <https://doi.org/10.1080/13572334.2021.976947>

> Дополнителни препораки и согледувања

- Поттикнете ги членовите на тимот да објавуваат истражувачки трудови, извештаи и статии за да придонесат за пошироката база на знаење во областа на вештачка интелигенција.
- Поттикнете култура на иновации во рамките на тимот, овозможувајќи експериментирање и креативност во истражувањето на апликациите за вештачка интелигенција за парламентарните процеси.
- Идентификувајте како да изградите институционални врски со извори на експертиза, на пример, преку специјализиран персонал во истражувачките оддели и врски со комитетите за вештачка интелигенција.

е.2. Организирајте чести програми за обука за вештачка интелигенција за парламентарни функционери и администратори

> Зошто е ова важно?

Организирањето чести програми за обука за вештачка интелигенција за парламентарните функционери и администраторите може да помогне во развојот на вештини за критичка писменост за вештачка интелигенција и промовирање на нејзината одговорна и етичка употреба во парламентарните институции.

> Дали има познати примери?

Примери за програми за обука за вештачка интелигенција за парламентарни функционери и администратори се Форумот за увид во вештачка интелигенција за американски сенатори⁶⁹ и вебинарите на Центарот за иновации во парламентот (IPU) на Интерпарламентарната унија (CIP).⁷⁰

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да организира програми за обука за вештачка интелигенција преку партнерство со образовните институции и индустријата, организирање работилници и создавање достапни онлајн модули. Нагласувањето на етичките согледувања, приватноста на податоците и поттикнувањето на критичкото размислување им овозможува на собраниските служби и администраторите да развијат основни вештини за писменост за вештачка интелигенција, промовирајќи одговорна и етичка употреба на вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Користете дигитални платформи и ресурси за учење за да ги олесните далечинските или самостојните можности за учење и да поттикнете комуникација и споделување искуства низ парламентите.
- Воспоставувајте академии за вештачка интелигенција и центри за извонредност во парламентите, негување на техничка експертиза и овозможување соработка.
- Размислете за онлајн платформи за учење⁷¹ и масовни отворени онлајн курсеви (МООС) кои нудат достапни ресурси за континуиран развој на вештини, осигурувајќи дека пратениците и персоналот се информирани за новите способности, ризици и штети - пристап на „опсерваторија“.
- Поттикнете ги учесниците да споделат знаење и сознанија за вештачка интелигенција во рамките на нивните тимови и оддели за да промовираат култура на споделување на знаењето.
- Размислете како опремувањето на пратениците со алатки и ресурси може да им овозможи да ја едуцираат јавноста, поттикнувајќи транспарентност и разбирање на јавноста за импликациите на вештачка интелигенција во парламентарните процеси.

69 “US Senate AI ‘Insight Forum’ Tracker” (8 декември, 2023). <https://www.techpolicy.press/us-senate-ai-insight-forum-tracker/>

70 IPU CIP AI webinars. <https://www.ipu.org/innovation-tracker/story/2023-transforming-parliaments-webinar-series>

71 Погледнете го, на пример, германскиот кампус за КИ. <https://ki-campus.org/> / <https://ki-campus.org/front?locale=en>

е.3. Поддржете размена на знаења со надворешни чинители и учество во шеми за билатерална и мултилатерална соработка

> Зошто е ова важно?

Поддршката на размената на знаења со надворешните засегнати страни и учеството во билатералните и мултилатералните шеми за соработка се витални стратегии за парламентарните институции да останат информирани, да соработуваат и да ја искористат експертизата во областа на новите технологии, збогатувајќи го нивното разбирање за вештачката интелигенција и новите технологии и придонесувајќи за одговорно и етичко управување со вештачката интелигенција во парламентарните процеси.

> Дали има познати примери?

Размената на знаења за прашањата за вештачката интелигенција, на пример, е олеснета преку Глобалното партнерство за вештачката интелигенција (GPAI)⁷², иницијативата на Обединетите нации „Вештачка интелигенција за добро“⁷³ и – во потесниот меѓупарламентарен контекст – Центарот за иновации на ИПУ во Парламентот (CIP).

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ја поддржи размената на знаења преку воспоставување форуми, партнерства и заеднички проекти со надворешни засегнати страни. Очекувајте дека парламентарните актери ќе разменуваат информации едни со други или ќе се консултираат со експерти за соодветни поттикнувања и пристапи. Активното учество во шемите за билатерална и мултилатерална соработка го поттикнува споделувањето

на информации, технолошкиот напредок и усогласувањето на политиките, промовирајќи глобално информиран и меѓусебно поврзан пристап кон парламентарните предизвици, вклучувајќи ги и оние поврзани со вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

Промовирајте инклузивност преку вклучување на засегнатите страни од различни средини и региони за да се обезбеди широка перспектива за управувањето и етиката на вештачката интелигенција и да се поттикне активното учество во меѓународните иницијативи за управување со вештачката интелигенција.

72 GPAI. <https://gpai.ai/>

73 AI for Good initiative. <https://aiforgood.itu.int>

е.4. Документирајте ги чекорите и резултатите од активностите поврзани со вештачката интелигенција

> Зошто е ова важно?

Документирањето на чекорите и резултатите од активностите поврзани со вештачката интелигенција гради институционална меморија и овозможува ширење на знаењето во рамките на парламентарните институции.

> Дали има познати примери?

Кога станува збор за активности поврзани со вештачката интелигенција, Одделот за научна документација и надзор на научната служба во рамките на грчкиот парламент јавно и институционално ја изрази својата посветеност на зајакнување на институционалната меморија и споделување на знаењето со внатрешните засегнати страни.

Бразилскиот Дом на пратеници разви Caggle, колаборативна дигитална платформа,⁷⁴ за да го олесни снимањето, анализата и споделувањето на проекти и експерименти базирани на податоци. Оваа алатка им овозможува на членовите ефикасно да работат заедно, осигурувајќи дека сознанијата и резултатите од активностите поврзани со вештачка интелигенција се добро документирани и лесно достапни за тековно организациско учење и развој.

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ги документира активностите на вештачката интелигенција преку одржување детална евиденција, создавање стандардизирани рамки за известување и вработување на системи за управување со знаењето. Редовното ширење на ажурирањата на внатрешните актери обезбедува акумулација на институционалната меморија, поттикнување на транспарентност и информирање донесување одлуки во парламентарните напори за вештачка интелигенција.

> Дополнителни препораки и согледувања

- Размислете за вработување софтвер за управување со документи или платформи за управување со знаење за да се олесни ефикасното складирање, пронаоѓање и споделување на документацијата поврзана со вештачка интелигенција.
- Поттикнете го персоналот активно да придонесува кон документацијата и да ги препознае нивните придонеси кон институционалната меморија.

74 Caggle е сличен на Kaggle. <https://www.kaggle.com/>

е.5. Информирајте ја јавноста за употребата и границите на системите за вештачка интелигенција во парламентот на достапен начин

> Зошто е ова важно?

Информирањето на јавноста за употребата и границите на вештачката интелигенција во парламентот на лесно разбирлив начин е најважно за институционалната транспарентност и јавната доверба. Граѓаните добиваат увид во процесите на донесување закони и надзор, со што се гради доверба во посветеноста на институцијата за одговорно и отчетно распоредување на вештачката интелигенција. Информирање на јавноста за употребата и границите на вештачката интелигенција во парламентот, промовира транспарентност, отчетност и јавен ангажман за прашања поврзани со вештачката интелигенција.

> Дали има познати примери?

Поткомитетот за модернизација на Претставничкиот дом на САД почна да објавува редовни „блиц-извештаи“ во кои се идентификува употребата и планираното користење на системите за вештачка интелигенција во агенциите за поддршка на законодавството.⁷⁵

> Како може ова да се спроведе?

Парламентот може да ја информира јавноста преку започнување кампањи за подигање на свеста, организирање јавни форуми и создавање корисни информации. Транспарентната комуникација, објаснувањата на едноставен јазик и ангажманот преку различни медиумски канали помагаат да се пренесе употребата и границите на системите за вештачка интелигенција во парламентот на достапен и разбирлив начин.

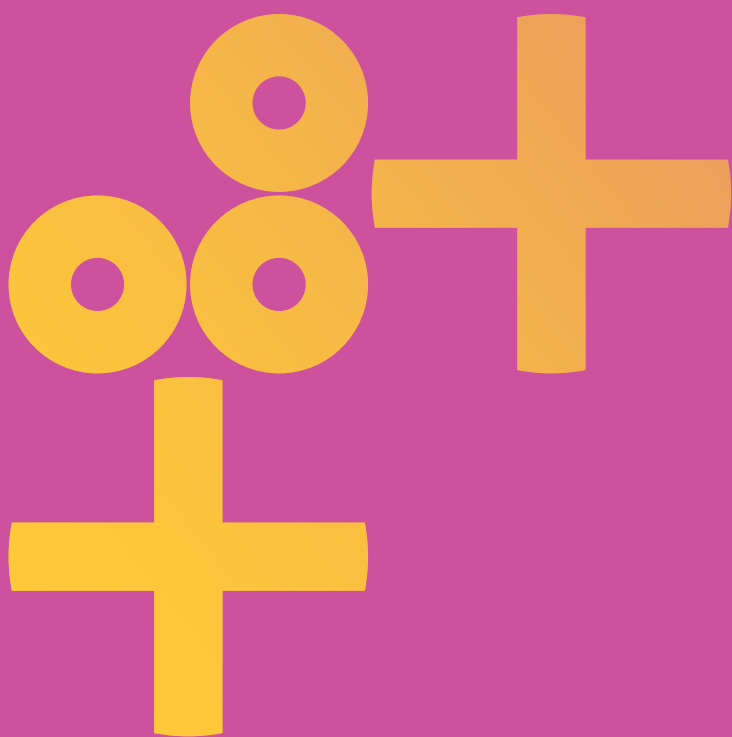
> Дополнителни препораки и согледувања

Информирањето на јавноста за вештачка интелигенција во парламентот може да биде дел од целокупниот парламентарен опфат и јавен ангажман за влијанието на вештачка интелигенција во општеството, економијата, политиката итн. Во таква рамка, парламентот (на пример преку прес-службата) може периодично да ги прегледува и ажурира јавните комуникациски материјали за да ги одрази сите промени во употребата на вештачка интелигенција. Исто така, може да ја нагласи посветеноста на одговорна и етичка употреба на вештачката интелигенција за градење доверба на јавноста во практиките на институцијата.

⁷⁵ Поткомитет за модернизација на Претставничкиот дом на САД. <https://cha.house.gov/modernization>

Дел 3.

Патот напред

Реалната имплементација на овие упатства во кои било парламенти може да вклучи неколку уникатни клучни чекори. Тие речиси сигурно треба да вклучуваат отворање на внатрешна дискусија и можеби јавна дебата за опсегот, приоритетите и природата на регулативата. Тие би можеле да бидат проследени со согледувања и активности за развој на стратегијата, приоритизација и техничка имплементација, притоа не занемарувајќи ниту еден аспект на управувањето. Овие чекори може да бараат културна промена, бидејќи вклучуваат трансформирање на постојните процедури и процеси за да се приспособат на технологиите за вештачка интелигенција.

По објавувањето на овие упатства, критичката рефлексивност го отвора патот за дискусии и идни верзии, признавајќи го постојано еволуирачкиот пејзаж на вештачката интелигенција во парламентарните системи. Колаборативната SWOT анализа сигурно ќе го подобри разбирањето на силните страни, слабостите, можностите и заканите поврзани со упатствата и технологиите за вештачка интелигенција.

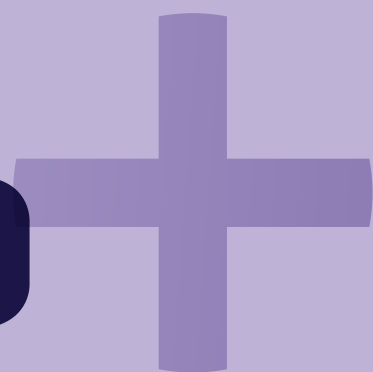
Исто така, можеби вреди да се прошират упатствата за вештачка интелигенција за парламентот во „жив документ“, на пример, преку модерирана онлајн платформа. Ова може да понуди предност на континуирана еволуција и адаптација со инкорпорирање на искуства од реалниот свет и развој на вештачка интелигенција.

Крајната цел е транзиција од насоки кон прифатени стандарди и регулатива, идентификување на потребните репери за одговорна интеграција на вештачка интелигенција во парламентите. Сегашната работна група ќе продолжи да се развива, истовремено решавајќи ги актуелните проблеми и подготвувајќи се за долгорочните предизвици. Сепак, нејзината посветеност останува стабилна – да изработи упатства кои не само што се движат низ тековниот пејзаж на вештачката интелигенција, туку и придонесуваат за обликување на неговата етичка, инклузивна и транспарентна иднина во парламентарното управување.

Дел 4.

Корисно
читање

Поимник

(AGI) Вештачка општа интелигенција: Вид на вештачка интелигенција која може да го разбере, научи и примени знаењето на начин сличен на човечката интелигенција. За разлика од специјализираните системи за вештачка интелигенција кои се дизајнирани за специфични задачи, вештачката општа интелигенција има за цел да поседува широк спектар на когнитивни способности, овозможувајќи му да извршува различни задачи и да се прилагодува на различни ситуации без потреба да биде специјално програмиран за секоја од нив. Во суштина, вештачката општа интелигенција се стреми да ја имитира флексибилноста и вештините за решавање проблеми на човечкиот ум, што потенцијално доведува до машини кои можат да размислуваат, расудуваат и решаваат проблеми во повеќе домени, исто како и луѓето. На долг рок, може да работи исто така добро или подобро од луѓето на различни когнитивни задачи.

(AI) Вештачка интелигенција: Технологии, методи на учење, системски архитектури, алгоритми и пристапи кои користат компјутерски капацитети за да ги реплицираат способностите на човечката интелигенција со цел да извршуваат одредени задачи самостојно или по команда. На пример: автономни системи, машинско учење, длабоко учење, невронски мрежи, препознавање обрасци, обработка на природен јазик, преводи во реално време, чет-ботови и роботи. Способностите обезбедени од вештачка интелигенција имаат за цел да ги поддржат или автоматизираат човечките активности и процеси.

Систем на вештачка интелигенција: Компјутерски систем или софтверска апликација која вклучува технологии за вештачка интелигенција за извршување на задачи кои обично бараат човечка интелигенција. Системите за вештачка интелигенција се дизајнирани да ги симулираат или реплицираат човечките когнитивни способности, како што се учење,

расудување, решавање проблеми, перцепција и разбирање на јазикот, овозможувајќи им да ги анализираат податоците, да донесуваат одлуки и да преземаат активности автономно или со минимална човечка интервенција.

Автономни системи за вештачка интелигенција: Интелигентни агенти кои можат да ја согледаат својата околина, да донесуваат одлуки и да преземаат активности самостојно, без да бараат постојан човечки надзор или интервенција. Овие системи се потпираат на напредни алгоритми, техники за машинско учење и влезови на податоци за да анализираат сложени ситуации, да се прилагодат на променливите услови и да ги оптимизираат нивните перформанси за да постигнат однапред дефинирани цели. Примерите за автономни системи со вештачка интелигенција вклучуваат автономни возила, роботизирана автоматизација на процесите и интелигентни лични асистенти. Развојот на автономни системи за вештачка интелигенција има за цел да создаде технологии кои можат да работат ефикасно и ефективно во средини во реалниот свет, потенцијално револуционизирајќи различни индустрии и подобрувајќи го човечкиот живот преку автоматизирање на задачите и донесување информирани одлуки врз основа на огромни количини на податоци.

Детекција на пристрасност: Пристрасноста се однесува на тенденција или наклонетост, свесна или несвесна, која влијае на пресудата или донесувањето одлуки во одредена насока. Во контекст на вештачката интелигенција, пристрасноста може да се појави кога алгоритмите ненамерно фаворизираат или дискриминираат одредени групи или исходи поради фактори како што се нецелосни податоци, погрешни претпоставки или однапред замислени поими вградени во процесот на дизајн или обука. Важно е да се открие, идентификува и

ублажи пристрасноста во системите за вештачка интелигенција за да се обезбеди правичност, еднаквост и точност во нивните резултати и да се спречи зајакнување или продолжување на постојните општествени нееднаквости.

Објаснувачка вештачка интелигенција

(XAI): Способноста на системите за вештачка интелигенција да обезбедат разбирливи објаснувања за нивните одлуки и дејства. Објаснувачката вештачка интелигенција има за цел да ги направи системите за вештачка интелигенција потранспарентни и попрегледни, овозможувајќи им на луѓето да разберат како и зошто е донесена одредена одлука. Ова е особено важно во контексти како што е парламентот, каде што последиците од одлуките за вештачка интелигенција можат да имаат значително влијание врз поединците или општеството како целина.

Правичност: Правичноста на вештачка интелигенција е клучен принцип кој гарантира дека системите за вештачка интелигенција ги третираат сите поединци и групи рамноправно, избегнувајќи пристрасност и дискриминација врз основа на фактори како што се раса, пол, возраст или социоекономски статус. За да се постигне правичност, недискриминација, еднакви можности, праведност во застапеноста и резултатите, транспарентност и отчетност на вештачка интелигенција мора да се земат предвид. Постигнувањето правичност на вештачка интелигенција е тековен предизвик кој бара внимателно разгледување во текот на животниот циклус на развојот на вештачка интелигенција. Постигнувањето на вистинската рамнотежа помеѓу правичноста и другите цели е од суштинско значење за градење доверба и промовирање на одговорна употреба на вештачка интелигенција во општеството.

Проценка на влијанието на фундаменталните права (FRIA):

FRIA е алатка наменета да помогне во справувањето со потенцијалните опасности од напредните системи за вештачка интелигенција на начин кој оди подалеку од само следење на правилата утврдени на пример во Законот за вештачка интелигенција на ЕУ. Додека Законот за вештачка интелигенција на ЕУ се

фокусира на техничките барања и осигурувањето дека системите за вештачка интелигенција исполнуваат одредени стандарди, FRIA разгледува како овие системи може да влијаат на основните права на луѓето и како вештачката интелигенција може да влијае на работи како што се приватноста, слободата на изразување и еднаквоста.

Генеративен AI (GenAI): GenAI е технологија на вештачка интелигенција која може да генерира нови содржини врз основа на наученото. Се потпира на препознаени и научени шеми за да генерира синтетички податоци. Големите јазични модели (LLMs) поддржуваат генерирање на текстови, додека преведувачките услуги базирани на вештачка интелигенција ги претвораат текстовите во разбирлива форма на други јазици. Други области на примена вклучуваат генерирање на презентации, програми и процеси. Текстовите, исто така, може да се користат за генерирање гласовни и звучни секвенци во различни гласови. Генерирањето на слики и видеа, исто така, станува сè поважно, особено создавањето на усни синхронизирани видеа врз основа на материјал за слики и аудиоснимки.

Човечка автономија: Човечката автономија се однесува на капацитетот на поединците да донесуваат независни избори и одлуки без влијание или принуда од надворешни извори. Тоа е фундаментален аспект на човековото достоинство и самоопределување, овозможувајќи им на поединците да вршат контрола врз сопствениот живот и да ги следат своите цели и интереси според сопствените вредности и преференции. Автономијата опфаќа различни димензии, вклучувајќи донесување одлуки, слобода, самоуправување и почитување на правата. Тоа е камен-темелник на демократските општества, каде што правата и слободите на поединците се заштитени и почитувани. Во контекст на вештачката интелигенција и автоматизацијата, зачувувањето на човечката автономија е критично разгледување. Тоа вклучува осигурување дека технолошките системи се дизајнирани и распоредени на начини кои ги зајакнуваат поединците, ги почитуваат нивните права и избори и ја подобруваат нивната способност да водат саморегулиран и значаен живот.

Вештачка интелигенција фокусирана на

човекот: Ова е вештачка интелигенција која има за цел да ги зголеми способностите, да ги адресира општествените потреби и да црпи инспирација од човечките суштества. Истражува и гради ефективни партнери и алатки за луѓето, како што е помошник робот и придружник за постарите лица. Вештачка интелигенција фокусирана на човекот е клучна во парламентот за да се осигура дека системите за вештачка интелигенција им даваат приоритет на човековата благосостојба, демократските вредности и општествените потреби во процесите на донесување одлуки.

Хибридна вештачка интелигенција: Ова е пристап за создавање поприлагодлива и поспособна вештачка интелигенција која ги комбинира системите базирани на правила со статистички методи на учење.

Интелектуална сопственост (IP):

Интелектуалната сопственост се однесува на креации на умот, како што се пронајдоци, литературни и уметнички дела, дизајни, симболи, имиња и слики, кои се заштитени со закон. Правата на интелектуална сопственост им даваат на творците или сопствениците ексклузивни права да ги користат и контролираат своите креации за одреден временски период. Видовите права на интелектуална сопственост вклучуваат патенти, авторски права, трговски марки, трговски тајни и права на дизајн. Правата на интелектуална сопственост се од суштинско значење за поттикнување на иновациите, креативноста и економскиот раст преку обезбедување стимулации за поединците и организациите да инвестираат во истражување и развој. Давателите на вештачка интелигенција кои ги подобруваат своите јазични модели на податоците за обука со право на интелектуална сопственост без дозвола за тоа, ги кршат правата на интелектуална сопственост. Парламентите не треба да ги користат таквите услуги за вештачка интелигенција.

Обработка на природен јазик (NLP): NLP е гранка на вештачката интелигенција која се фокусира на интеракцијата помеѓу компјутерите и човечкиот јазик. Тоа вклучува развивање на алгоритми и модели кои им овозможуваат на компјутерите да го разберат, толкуваат и генерираат човечкиот јазик во форма на текст или говор. NLP опфаќа широк спектар на задачи,

како што се анализа на расположение, машински превод, именување на ентитет, сумирање на текст и одговарање на прашања. Целта на NLP е да го премости јазот помеѓу човечката комуникација и компјутерското разбирање, овозможувајќи им на машините да обработуваат и анализираат огромни количини на неструктурирани јазични податоци и да ја олеснат природната и поефикасна интеракција помеѓу човекот и компјутерот.

Сингуларност: Хипотетичка точка во иднината каде што вештачка интелигенција ја надминува човечката интелигенција, што резултира со брз технолошки раст и фундаментални промени во цивилизацијата. Резултатот би бил суперинтелигенција која станува независна, правејќи го нејзиниот експоненцијален напредок неповратен. Ова може да резултира со нова трансхумана ера во која луѓето сè повеќе комуницираат со супериорни ентитети на вештачка интелигенција. Она што го прават таквите машини зависи, клучно, од тоа со какви цели и вредности се програмирани. Во таква иднина, парламентите ќе бидат од витално значење, бидејќи тие управуваат со сложените етички и општествени импликации на таквите напредни технологии.

Податоци за обука: Податоци што се користат за обука на алгоритмот или моделот за машинско учење. Тоа е основата врз која може да се развијат системите за вештачка интелигенција. Податоците за обуката мора да бидат генерирани од луѓето од нивната работа или од нивното минато. Колку е подобар квалитетот на податоците, толку е попрецизен излезот на системите со вештачка интелигенција. Јавниот сектор, вклучувајќи го и парламентот, ќе има потреба од унифициран пристап кон управувањето со податоците, што ќе биде од корист за употребата на системите за вештачка интелигенција. Имајте предвид дека податоците за обука може да бидат пристрасни или заштитени со правата на интелектуална сопственост.

Листа на кратенки

AGI	Вештачка општа интелигенција
AI	Вештачка интелигенција
AKN	Акома Нтосо/формат за прикажување нормативни акти
CAI	Комисија за вештачка интелигенција
CAO	Главен административен директор
CHA	Комисија на Претставничкиот дом
CIP	Центар за иновации во Собранието
DPO	Службеник за заштита на податоци
EECC	Европски кодекс за електронски комуникации
FAIR data	Податоци што можат да бидат пронајдени, достапни, интероперабилни и повторно употребливи
FRIA	Проценка на влијанието на основните права
GDPR	Општа регулатива за заштита на податоците
GenAI	Генеративна вештачка интелигенција
GPAI	Глобално партнерство за вештачка интелигенција
GPT	Генеративен претходно обучен трансформатор
HIPAA	Закон за здравственото осигурување
HPC	Пресметување со високи перформанси
International IDEA	Меѓународен институт за демократија и помош при избори
IP	Интелектуална сопственост
IPU	Интерпарламентарна унија
ISO	Меѓународна организација за стандардизација
LLM	Голем јазичен модел
MOOC	Масивен отворен онлајн курс
MP	Пратеник
NLP	Обработка на природен јазик
OCR	Оптичко препознавање знаци
PACE	Парламентарно собрание на Советот на Европа
PII	Информации за лична идентификација
SDGs	Цели за одржлив развој
SWOT	Јаки страни, слабости, можности и закани
UNDP	Програмата за развој на Обединетите нации
WFD	Фондација за демократија на Вестминстер
XAI	Објаснувачка вештачка интелигенција

Референци

AI for Good initiative. <https://aiforgood.itu.int>

Случаи на употреба на Акома Нтосо .
http://lime.cirsfid.unibo.it/?page_id=231

Акома Ntoso Version 1.0. Part 1: XML Vocabulary.
<http://docs.oasis-open.org/legaldocml/akn-core/v1.0/akn-core-v1.0-part1-vocabulary.html>

Altman, S. (2023) Planning for AGI and beyond.
<https://openai.com/index/planning-for-agi-and-beyond/>

Aul Tremblay, et al. v. OpenAI, Inc., et al. (Случај бр. 3:23-cv-03223-AMO).

Бразилски конгрес, Дом на пратеници, Дигитална стратегија 2021-2024. <https://www2.camara.leg.br/atividade-legislativa/comissao-de-estruturacao/gestao-na-camara-dos-deputados/gestao-estrategica-na-camara-dos-deputados/gestao-estrategica-de-tic/estrategia-digital>

Bresciani, P.F., & Palmirani, M. (2024). Constitutional Opportunities and Risks of AI in the law-making process. FEDERALISMI.IT 2, 1-18.
<https://hdl.handle.net/11585/953858>

Комисија за администрација на Домот (2024). Flash report - Artificial Intelligence Strategy & Implementation. <https://cha.house.gov/cache/files/a/d/ad4d1279-c8f8-439b-9e3b-a95b01d-61d03/56078B0226EDF1EAF76D863A2E7765A5.cha-q1-flash-report.pdf>

Совет на Европа: Конвенција на Советот на Европа за вештачка интелигенција, човекови права, демократија и владеење на правото (Конвенција за вештачката интелигенција).

Dai, X., & Norton, P. (Eds.). (2013). *The Internet and parliamentary democracy in Europe: A comparative study of the ethics of political communication in the digital age*. Routledge..

Комисија за етика на податоци (2019). Мислење на Комисијата за етика на податоци. Берлин. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/EN/themen/it-digital-policy/datenethikkommission-abschlussgutachten-lang.pdf?__blob=publication-File&v=5

Европски одбор за заштита на податоци (2023). Упатство 01/2022 за правата на субјектот на податоците - Право на пристап. https://edpb.europa.eu/system/files/2023-04/edpb_guide-lines_202201_data_subject_rights_access_v2_en.pdf

Европскиот парламент (2024) Закон за вештачката интелигенција. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html

Резолуција на Европскиот парламент од 19 мај 2021 година за вештачката интелигенција во образованието, културата и аудиовизуелниот сектор (2020/2017(ини)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0238_EN.html

Резолуција на Европскиот парламент од 20 мај 2021 година за обликување на дигиталната иднина на Европа: отстранување на бариерите за функционирање на дигиталниот единствен пазар и подобрување на употребата на вештачката интелигенција за европските потрошувачи (2020/2216(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0261_EN.html

- Европска Унија (2016). Општа регулатива за заштита на податоците, 2016/679. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>
- Агенција на Европската унија за сајбер-безбедност, Milenkovic, G., & Dekker, M. (2020). Упатство за безбедносни мерки според ЕЕЦС, Канцеларија за публикации. <https://data.europa.eu/doi/10.2824/44013>
- Fitsilis, F. (2019). *Imposing regulation on advanced algorithms*. Cham: Springer
- Fitsilis, F. (2021). Artificial Intelligence (AI) in parliaments—preliminary analysis of the Eduskunta experiment. *The Journal of Legislative Studies*, 27(4), 621–633. <https://doi.org/10.1080/13572334.2021.1976947>
- Fitsilis, F. (2024). The parliamentary perspective of better regulation in Greece. GRNET Tech Day in Digital Ready Policy Making, 1 February 2024. https://events.grnet.gr/event/138/attachments/393/669/Fotis%20Fitsilis_The%20parliamentary%20perspective%20of%20better%20regulation%20in%20Greece.pdf
- Fitsilis, F., & Costa, O. (2023). Парламентарната администрација се соочува со дигиталниот предизвик. In *The Routledge Handbook of Parliamentary Administrations* (pp. 105–120). Routledge.
- Fitsilis, F., & de Almeida, P.G.R. (2024). Вештачката интелигенција и нејзината регулатива во репрезентативните институции. In: *Research Handbook on Public Management and AI*. Edward Elgar: Cheltenham. <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/research-handbook-on-public-management-and-artificial-intelligence-9781802207330.html>
- Fitsilis, F., & Mikros, G. (2021). Development and Validation of a Corpus of Written Parliamentary Questions in the Hellenic Parliament. *Journal of Open Humanities Data*, 7, p.18. <https://doi.org/10.5334/johd.45>
- Fitsilis, F., Koryzis, D., & Schefbeck, G. (2022). Legal informatics tools for evidence-based policy creation in parliaments. *International Journal of Parliamentary Studies*, 2(1), 5–29.
- Fitsilis, F., von Lucke, J., Mikros, G., Ruckert, J., Alberto de Oliveira Lima, J., Hershowitz, A., Philip Todd, B., & Leventis, S. (2023). Guidelines on the Introduction and Use of Artificial Intelligence in the Parliamentary Workspace (Version 1). figshare. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.22687414.v1>
- Глобално партнерство за вештачка интелигенција. <https://gpai.ai/>
- GO FAIR: FAIR Principles. <https://www.go-fair.org/fair-principles>
- Harris, M., & Wilson, A. (2024). Representative Bodies in the AI Era: Insights for Legislatures. Volume 1. POPVOX Foundation. <https://www.popvox.org/ai-vol1>
- Закон за преносливост и одговорност на здравственото осигурување (HIPAA) (1996). Pub. L. No. 104-191
- Heine, M., Dhungel, AK, Schrills, T., & Wessel D. (2023) *Künstliche Intelligenz in öffentlichen Verwaltungen*. Springer Gabler Wiesbaden. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-658-40101-6>
- Holdsworth, J. & IBM Inc. (2023). What is AI bias? <https://www.ibm.com/topics/ai-bias>.
- IPU (2024). *Using generative AI in parliaments*. Geneva: IPU
- IPU CIP AI webinars. <https://www.ipu.org/innovation-tracker/story/2023-transforming-parliaments-webinar-series>
- Italian Chamber of Deputies (2024). Using Artificial Intelligence to support parliamentary work. https://comunicazione.camera.it/sites/comunicazione/files/notiz_prima_pag/allegati/Rappporto_IA_ENG_WEB_V2.pdf

- Kaggle: Level up with the largest AI & ML community. <https://www.kaggle.com>
- Khatri, V., & Brown, C. V. (2010). Designing data governance. *Communications of the ACM*, 53(1), 148–152. <https://doi.org/10.1145/1629175.1629210>
- KI Campus. <https://ki-campus.org>
- Koryzis, D., Dalas, A., Spiliotopoulos, D., & Fitsilis, F. (2021). ParlTech: Transformation Framework for the Digital Parliament. *Big Data and Cognitive Computing* 5(1):15. <https://doi.org/10.3390/bdcc5010015>
- Koskimaa, V., & Raunio, T. (2020). Encouraging a longer time horizon: the Committee for the Future in the Finnish Eduskunta. *The Journal of Legislative Studies*, 26(2), 159–179. <https://doi.org/10.1080/13572334.2020.1738670>
- Miller, G. (2023). US Senate AI ‘Insight Forum’ Tracker. Techpolicy. <https://www.techpolicy.press/us-senate-ai-insight-forum-tracker/>
- MOOC Artificial Intelligence in Government on the German eGov-Campus. https://egov-campus.org/courses/kiverwaltung_uzl_2021-1
- PACE (2020). Artificial Intelligence: Ensuring respect for democracy, human rights and the rule of law. <https://pace.coe.int/en/pages/artificial-intelligence>
- PACE Resolution 2343 (2020). Preventing discrimination caused by the use of artificial intelligence. <https://pace.coe.int/pdf/263ef53d02a37aaf864a1f-7cf9a6427a0c3bb47fbedc7a706ec8bf4811d15244/res.%202343.pdf>
- Palmirani, M., Vitali, F., Van Pyumbroeck, W., & Nubla Durango, F. (2022). Legal Drafting in the Era of Artificial Intelligence and Digitisation. Brussels: European Commission. <https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2022-06/Drafting%20legislation%20in%20the%20era%20of%20AI%20and%20digitisation%20%E2%80%93%20study.pdf>
- Prunkl, C. (2022). Human autonomy in the age of artificial intelligence. *Nature Machine Intelligence*, 4(2), 99–101. <https://doi.org/10.1038/s42256-022-00449-9>
- Read, A. (2023). A Democratic Approach to Global Artificial Intelligence (AI) Safety. Лондон: ВФД. <https://www.wfd.org/what-we-do/resources/democratic-approach-global-ai-safety>
- Russell, SJ, & Norvig, P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (4th ed.). Hoboken: Pearson.
- Salvagno, M., Taccone, F. S., & Gerli, A. G. (2023). Artificial intelligence hallucinations. *Critical Care*, 27(1), 180. <https://doi.org/10.1186/s13054-023-04473-y>
- UNESCO (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>
- Извршна наредба на САД 14110 од 30 октомври 2023 година (Безбеден, сигурен и доверлив развој и употреба на вештачка интелигенција). <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/10/30/executive-order-on-the-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-of-artificial-intelligence/>
- Поткомитет за модернизација на Претставничкиот дом на САД. <https://cha.house.gov/modernization>
- Влада на Обединетото Кралство (2023). AI regulation: a pro-innovation approach. Policy paper. <https://www.gov.uk/government/publications/ai-regulation-a-pro-innovation-approach>
- Обединетите нации (2024). Искористување на можностите за безбедни, сигурни и доверливи системи за вештачка интелигенција за одржлив развој, Генерално собрание на Обединетите нации, Њујорк. <http://www.undocs.org/A/78/L.49>
- Обединети нации (Генерално Собрание). (1966). Меѓународен пакт за граѓански и политички права Treaty Series, 999, 171.

Vale, D., El-Sharif, A. & Ali, M. Explainable artificial intelligence (XAI) post-hoc explainability methods: risks and limitations in non-discrimination law. *AI Ethics* 2, 815–826 (2022).

<https://doi.org/10.1007/s43681-022-00142-y>

von Lucke, J. (2024). Wie verändert künstliche Intelligenz die Verwaltungsarbeit? *PDV-News* 2024.

von Lucke, J., Fitsilis, F.; Etscheid, J. (2023). Research and Development Agenda for the Use of AI in Parliaments, in: David Duenas Cid et al (Eds.): *DGO '23 - Proceedings of the 24th Annual International Conference on Digital Government Research*, Association for Computing Machinery (ACM), 423–433.

<https://doi.org/10.1145/3598469.3598517>

Wolff, J. (2021). How Is Technology Changing the World, and How Should the World Change Technology?. *Global Perspectives*, 2(1), 27353.

Фондацијата за демократија на Вестминистер (ВФД) е јавен орган на Обединетото Кралство посветен на поддршка на демократијата ширум светот. Дејствувајќи на меѓународно ниво, ВФД соработува со парламенти, политички партии и граѓански организации, како и во изборни процеси, со цел да придонесе кон пофер, поинклузивни и поодговорни политички системи.

- www.wfd.org
- [@WFD_Democracy](https://twitter.com/WFD_Democracy)
- [@WFD_Democracy](https://www.instagram.com/WFD_Democracy)
- [**Westminster Foundation
for Democracy \(WFD\)**](https://www.linkedin.com/company/Westminster-Foundation-for-Democracy-(WFD))

Scan here to sign up to WFD news

Westminster Foundation for Democracy is an executive Non-departmental Public Body sponsored by the Foreign, Commonwealth & Development Office.

Foreign, Commonwealth
& Development Office